

DOBRE PRAKTYKI
MAJĄCE WPŁYW NA

ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH

*przykłady operacji zrealizowanych
w ramach planu operacyjnego
Krajowej Sieci Obszarów
Wiejskich w 2019 roku*

MINISTERSTWO
ROLNICTWA
I ROZWOJU WSI

Krajowa Sieć
Obszarów Wiejskich

Program
Rozwoju
Obszarów
Wiejskich
na lata 2014-2020

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”.

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej

„Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Publikacja opracowana przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Wydawca:

- ▶ Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
- ▶ Departament Wsparcia Rolników
- ▶ ul. Wspólna 30, 00-930 Warszawa
- ▶ www.gov.pl/rolnictwo
- ▶ www.ksow.gov.pl
- ▶ ksow@minrol.gov.pl

Projekt graficzny, DTP, druk:

- ▶ Sil-Veg-Druk, <http://www.svd.pl>

Egzemplarz bezpłatny

Nakład: 3000 egzemplarzy

Publikacja współfinansowana ze środków
Unii Europejskiej w ramach Pomocy Technicznej
Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich
na lata 2014-2020

SZANOWNI PAŃSTWO

Pragnę przedstawić Państwu drugą publikację zawierającą przykłady operacji zrealizowanych w ramach planu operacyjnego Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich, mających wpływ na rozwój obszarów wiejskich. Tym razem są to przykłady operacji zrealizowanych w 2019 roku.

Celem działań KSOW jest między innymi zwiększenie zainteresowania w zakresie wdrażania inicjatyw oraz aktywizacja mieszkańców wsi na rzecz podejmowania przedsięwzięć w zakresie rozwoju obszarów wiejskich, jak również wspieranie innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich.

W wyniku realizowanych operacji w ramach KSOW upowszechniana jest między innymi wiedza w zakresie innowacyjnych rozwiązań w rolnictwie, produkcji żywności i na obszarach wiejskich, tworzenia krótkich łańcuchów dostaw oraz sprzedaży bezpośredniej, rolniczej produkcji ekologicznej, ograniczania degradacji środowiska naturalnego, rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, a także promocja wsi jako miejsca do życia i rozwoju zawodowego.

Operacje KSOW również aktywnie wspierają realizację celów i kierunków interwencji „Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030”, która określa kluczowe kierunki rozwoju obszarów wiejskich, rolnictwa i rybactwa w perspektywie do 2030 roku. Obszarami wpływającymi na osiągnięcie celów strategii są: sprawne zarządzanie rozwojem, stabilne finansowanie rozwoju oraz trwała zdolność kreacji i uczenia się.

Realizacja projektów KSOW wpisuje się w powyższe założenia, a przykłady operacji przedstawione w niniejszej publikacji są najlepszym dowodem na to, że KSOW przyczynia się do realizacji wszystkich celów określonych w Strategii, tj. do upowszechniania i promocji działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w zakresie opłacalności produkcji rolnej, poprawy jakości życia, infrastruktury i stanu środowiska, rozwoju przedsiębiorczości, pozarolniczych miejsc pracy i aktywnego społeczeństwa, a także do realizacji znakomitej większości kierunków interwencji określonych dla tych celów.

Przedstawiając Państwu przykłady operacji zrealizowanych w ramach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich w 2019 roku, wyrażam nadzieję, że będą one dla Państwa inspiracją do dalszej pracy na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, jak również inspiracją do podejmowania działań we własnych gospodarstwach rolnych i lokalnych społecznościach.

Zachęcam wszystkich do zapoznania się z przykładami operacji zrealizowanymi w ramach PROW 2014–2020 (w tym KSOW), zamieszczonymi na stronie internetowej www.ksow.pl, z nadzieją iż znajdą tam Państwo inspirację do realizacji własnego projektu.

Ryszard Kamiński
Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi

▶ SPIS TREŚCI

- ▶ PRODUKCJA BEZPIECZNEJ ZDROWOTNIE ŻYWNOŚCI W GOSPODARSTWACH ROLNICZYCH W ASPEKTCIE ROZWOJU ROLNICZEGO HANDLU DETALICZNEGO ▶ 6
- ▶ DOBRE PRZYKŁADY WSPÓŁPRACY WYTWÓRCÓW LOKALNEJ ŻYWNOŚCI NA PRZYKŁADZIE DOŚWIADCZEŃ ZAGRANICZNYCH I POLSKICH ▶ 7
- ▶ OPRACOWANIE KRÓTKIEGO ŁAŃCUCHA DOSTAW DLA DYSTRYBUCJI KARPIA MILICKIEGO ▶ 8
- ▶ WOŁOWINA Z ZIELONEJ DOLINY – TWORZENIE SIECI NA RZECZ WSPÓŁPRACY DOTYCZĄCEJ HODOWLI BYDŁA MIĘSNEGO NA DOLNYM ŚLĄSKU ▶ 9
- ▶ POPULARYZACJA PRZETWÓRSTWA JAKO DODATKOWEGO ŹRÓDŁA DOCHODU W GOSPODARSTWACH ROLNYCH ▶ 10
- ▶ INNOWACYJNE TECHNOLOGIE I TECHNIKI PRODUKCJI, PRZETWARZANIA I SPRZEDAŻY PRODUKTÓW EKOLOGICZNYCH ▶ 11
- ▶ KRÓTKI ŁAŃCUCH DOSTAW I ROLNICZY HANDEL DETALICZNY JAKO DETERMINANTY ROZWOJU LOKALNEGO ROLNICTWA ▶ 12
- ▶ OD PRODUCENTA DO KONSUMENTA ▶ 13
- ▶ HIGIENA WYTWARZANIA PRODUKTÓW PSZCZELICH – OPRACOWANIE PORADNIKA ZAWIERAJĄCEGO WIEDZĘ TEMATYCZNĄ SPRZYJAJĄCĄ ROZWIJANIU PASIEK LOKALNYCH MAJĄCYCH WPŁYW NA ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH ▶ 14
- ▶ PRODUKT LOKALNY I TRADYCYJNY – ŚLADEM WZORÓW Z POŁUDNIA POLSKI ▶ 15
- ▶ WYJAZD STUDYJNY DLA CZŁONKÓW SIECI DZIEDZICTWO KULINARNE ŚWIĘTOKRZYSKIE DO WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO ▶ 16
- ▶ TRANSFER INNOWACYJNYCH ROZWIĄZAŃ W SEKTORZE ROLNYM I LEŚNYM Z TERENÓW GÓRSKICH I PODGÓRSKICH ALP DO KARPAT ▶ 17
- ▶ FARMY WERTYKALNE PRZYSZŁOŚCIĄ ZRÓWNOWAŻONEJ PRODUKCJI ŻYWNOŚCI ▶ 18
- ▶ INSEMINACJA BYDŁA MLECZNEGO SPOSOBEM NA ZWIĘKSZENIE RENTOWNOŚCI GOSPODARSTW ▶ 19
- ▶ ORGANIZACJA CYKLU WARSZTATÓW Z ZIELARSTWA, KOSMETYKÓW NATURALNYCH I LAWENDY ▶ 20
- ▶ ANALIZA MOŻLIWOŚCI ZASTOSOWANIA I UZASADNIENIA EKONOMICZNEGO SENSORÓW IOT W PRODUKCJI TRZODY CHLEWNEJ ▶ 21

- ▶ SEMINARIUM „ROLNICZE WYKORZYSTANIE OSADÓW ŚCIEKOWYCH ORAZ MOŻLIWOŚCI ZAGOSPODAROWANIA POPIOŁÓW” ▶ 22
- ▶ MOJA SMART WIEŚ ▶ 23
- ▶ WYJAZD STUDYJNY UKIERUNKOWANY NA WSPIERANIE ROZWOJU GOSPODARCZEGO WSI I UPOWSZECHNIENIE WIEDZY W ZAKRESIE OPTIMALIZACJI WYKORZYSTANIA ZASOBÓW ŚRODOWISKA NATURALNEGO ▶ 24
- ▶ OCHRONA ZASOBÓW NATURALNYCH ORAZ ODBUDOWA EKOSYSTEMU ▶ 25
- ▶ ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII OZE SZANSĄ NA POPRAWĘ JAKOŚCI POWIETRZA ▶ 26
- ▶ WDRAŻANIE DYREKTYWY NEC ORAZ KONKLUZJI BAT W ZAKRESIE REDUKCJI EMISJI AMONIAKU Z ROLNICTWA ▶ 27
- ▶ WIZYTA STUDYJNA DO KRAJU UE NT. PODNIESIENIA KONKURENCYJNOŚCI GOSPODARSTW AGROTURYSTYCZNYCH I OFERTY TURYSTYKI WIEJSKIEJ ▶ 28
- ▶ FLORYSTYKA – SZANSA NA ROZWÓJ I PRACĘ ▶ 29
- ▶ KREATYWNA WIEŚ ▶ 30
- ▶ INNOWACYJNE, ALTERNATYWNE ŹRÓDŁA DOCHODU DLA MAŁYCH I ŚREDNICH GOSPODARSTW ROLNYCH W MAŁOPOLSCE ▶ 31
- ▶ ORGANIZACJA SPOTKAŃ DLA DORADCÓW ROLNICZYCH W INSTYTUTACH BADAWCZYCH I WZORCOWYCH GOSPODARSTWACH ROLNYCH ▶ 32
- ▶ ZAPREZENTOWANIE ALTERNATYWNYCH ŹRÓDEŁ DOCHODU DLA KOBIET Z OBSZARÓW WIEJSKICH ▶ 33
- ▶ (KO)OPERATYWNOŚĆ NA WSI ▶ 34
- ▶ „LEADER TU BYŁ” – PRODUKCJA FILMU PREZENTUJĄCEGO OSIĄGNIĘCIA ORGANIZACJI, INSTYTUCJI I PRZEDSIĘBIORCÓW OBSZARU LGD „PŁASKOWYŻ DOBREJ ZIEMI” ▶ 35
- ▶ PARTNERSTWO I DIALOG W ROZWOJU WSPÓŁPRACY POMIĘDZY LOKALNYMI GRUPAMI DZIAŁANIA ▶ 36
- ▶ POMORSKIE ŚWIĘTO PRODUKTU TRADYCYJNEGO ▶ 37
- ▶ ORGANIZACJA MIĘDZYNARODOWEJ KONFERENCJI NA TEMAT DORADZTWA ROLNICZEGO PT. „WYZWANIA DLA DORADZTWA ROLNICZEGO PO 2020” ▶ 38
- ▶ SŁOWNIK ZASTOSOWANYCH SKRÓTÓW ▶ 39

▶ **PRODUKCJA
BEZPIECZNEJ
ZDROWOTNIE
ŻYWNOŚCI
W GOSPODARSTWACH
ROLNICZYCH
W ASPEKcie ROZWOJU
ROLNICZEGO HANDLU
DETALICZNEGO**

- ▶ Operacja zrealizowana przez
Partnera KROW:
**Instytut Biotechnologii
Przemysłu
Rolno-Spożywczego
im. prof. Wacława
Dąbrowskiego (IBPRS)**

Celem operacji było wsparcie inicjatyw dążących do utworzenia potencjalnych grup operacyjnych, zwiększenia zainteresowania produkcją żywności w gospodarstwach rolnych, poprzez uruchamianie lokalnej produkcji oraz dystrybucja żywności w ramach krótkich łańcuchów dostaw.

Operacja została zrealizowana w formie szkolenia (wykłady i warsztaty).

W szkoleniu obejmującym cykl wykładów i warsztatów prowadzonych przez pracowników naukowych IBPRS wzięło udział 40 osób, w tym: doradcy rolni, pracownicy jednostek doradztwa rolniczego oraz rolnicy zajmujący się lub planujący rozpoczęcie produkcji żywności w gospodarstwach rolnych. W szkoleniu uczestniczyły osoby prowadzące działalność rolniczą i doradcy rolni.

Uczestników szkolenia zapoznano z zagadnieniami bezpieczeństwa żywności w aspekcie jej wytwarzania w gospodarstwach rolnych, nowymi technologiami przetwarzania żywności oraz problemami dystrybucji żywności w ramach krótkich łańcuchów dostaw. Wiedza przekazana pracownikom ośrodków doradztwa rolniczego umożliwi dalsze propagowanie dobrych praktyk wśród rolników zajmujących się produkcją żywności, będzie istotnym czynnikiem decydującym o rozwoju ich działalności, a także rozwoju całego rynku.

Zdobyta wiedza zostanie wykorzystana bezpośrednio w zakresie planowania rozwoju lokalnego z uwzględnieniem potencjału ekonomicznego, społecznego i środowiskowego danego obszaru. Przyczyni się to do natychmiastowych efektów poprzez wzrost wiedzy i świadomości w zakresie szeroko rozumianego bezpieczeństwa i przetwórstwa żywności oraz da możliwość utworzenia lokalnych zakładów produkujących niskoprotworzoną i zdrowotną żywność na terenie całego kraju. Grupa biorąca udział w szkoleniu poprzez zdobytą wiedzę będzie aktywizować przede wszystkim rolników indywidualnych do podjęcia produkcji żywności, w tym nowych regionalnych produktów, udzielając im niezbędnych konsultacji w tym zakresie.

Efektom podjętych w ramach projektu działań będzie wzrost wolumenu tego asortymentu żywności i polepszenie jej jakości, co w średnio- i długookresowej perspektywie zwiększy konkurencyjność produktów na rynku żywności i przyczyni się do poprawy wyników ekonomicznych gospodarstw rolnych, poprzez bardziej sprawiedliwy podział wartości dodanej w łańcuchu dostaw żywności. Należy podkreślić, że pozytywne efekty realizacji projektu będą widoczne przede wszystkim w odniesieniu do małych gospodarstw rolnych o szczególnym znaczeniu społecznym i kulturowym w polskim rolnictwie.

Celem operacji było podniesienie poziomu wiedzy i kompetencji uczestników wyjazdu studyjnego w zakresie produkcji, promocji i dystrybucji produktów lokalnych oraz stworzenie warunków do poszukiwania i nawiązywania partnerstw pomiędzy podmiotami rynkowymi.

Operacja została zrealizowana w formie wyjazdu studyjnego. Uczestnikami wyjazdu byli rolnicy/mieszkańcy obszarów wiejskich z czterech województw: przedstawiciele lokalnych producentów rolnych działających na rynku (w ramach RHD, dostaw bezpośrednich, sprzedaży bezpośredniej, MOL) oraz rolnicy zamierzający podjąć ww. działalność. Ponadto w wyjeździe brali udział przedstawiciele Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego w Bydgoszczy, doradcy rolni oraz wszyscy zaangażowani w tematykę rozwoju obszarów wiejskich, przetwórstwa i sprzedaży żywności na poziomie gospodarstwa.

Podczas wyjazdu uczestnicy mogli zobaczyć gospodarstwa o różnym profilu działalności, które prowadzą sprzedaż bezpośrednią. Bliskość Berlina wykorzystano gospodarstwo Ökodorf Brodowin w Niemczech. Były PGR po czasach transformacji rozwinął produkcję i sprzedaż produktów ekologicznych, współpracując z innymi rolnikami, dowożącymi żywność do pobliskiego Berlina. Gospodarz z Bawarii prowadzi sprzedaż wędlin na bazie własnego surowca w sklepie przyzagrodowym, który jest otwierany raz w tygodniu. Ze względu na ciągle zwiększającą się liczbę klientów nie widzi potrzeby sprzedaży poza gospodarstwem. Odwiedzane gospodarstwa w większości posiadały sklepy przyzagrodowe. Serowar z Austrii prowadzi sprzedaż w gospodarstwie oraz ma „Sklep na kółkach” na targu chłopskim w Salzburgu, który uczestnicy wyjazdu odwiedzili kolejnego dnia. Oprócz rolników, którzy działają w pojedynkę, uczestnicy mogli zapoznać się z przykładami wspólnej sprzedaży. Rodzina z Thaur, oprócz warzyw z własnego gospodarstwa, sprzedaje żywność od okolicznych rolników. W gospodarstwie tym perfekcyjnie działa tzw. „sprzedaż skrzynkowa”, a żywność jest dowożona do klienta. Skrzynki dostarczane są również do Pragi, której mieszkańcy płacą roczny abonament. W zamian za to otrzymują raz w tygodniu skrzynkę pełną warzyw i owoców sezonowych. W tym przypadku odbywa się to z inicjatywy konsumentów, wspieranej przez organizację AMP z Pragi. Ciekawym doświadczeniem było odwiedzenie „Sklepu chłopskiego”, który rozwija się w ogromnym tempie, a usytuowany jest tuż obok marketu i oferuje żywność od okolicznych rolników. Uwieńczeniem wyjazdu były warsztaty serowarskie w „Wańczykówce”, podczas których uczestnicy mogli poznać technologię produkcji serów metodą farmerską oraz szczególnie charakter funkcjonowania takiego gospodarstwa na rynku.

DOBRE PRZYKŁADY WSPÓŁPRACY WYTWÓRCÓW LOKALNEJ ŻYWNOCI NA PRZYKŁADZIE DOŚWIADCZEŃ ZAGRANICZNYCH I POLSKICH

Operacja zrealizowana przez
Partnera KSOW:
**Kujawsko-Pomorski Ośrodek
Doradztwa Rolniczego
w Minikowie**

Więcej informacji o operacji na
stronie internetowej:
<https://tinyurl.com/wyjazdKPODR>

▶ OPRACOWANIE KRÓTKIEGO ŁAŃCUCHA DOSTAW DLA DYSTRYBUCJI KARPIA MILICKIEGO

▶ Operacja zrealizowana przez Partnera KSOW:
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

▶ Więcej informacji o operacji na stronie internetowej:
<https://tinyurl.com/karpMilicki>

Celem operacji było wypracowanie optymalnego modelu efektywnej współpracy pomiędzy producentami a finalnymi odbiorcami, opartym na krótkich łańcuchach dostaw na rynku karpia milickiego.

W ramach operacji przeprowadzono badania ankietowe wśród producentów karpia, konsumentów, restauratorów z Doliny Baryczy i Wrocławia oraz gospodarstw agroturystycznych funkcjonujących na obszarze Doliny Baryczy. Zebrane dane przeanalizowano i uzupełniono o wywiady z przedstawicielami środowisk rybackich oraz lokalnymi liderami funkcjonującymi w ramach Lokalnej Grupy Działania. Następnie opracowano i wydano monografię naukową, w której zaprezentowano wyniki badań oraz zaproponowano kierunki dalszych działań zmierzających do rozwoju krótkich łańcuchów dostaw na rynku karpia milickiego. Zorganizowano również konferencję, podczas której zaprezentowano wyniki badań i nowy model sprzedaży karpia oparty na krótkim łańcuchu dostaw. Odbiorcami operacji byli: hodowcy karpia, restauratorzy, właściciele gospodarstw agroturystycznych, lokalne i regionalne władze samorządowe, przedstawiciele instytucji wspierających rozwój rolnictwa/rybactwa i obszarów wiejskich oraz konsumenci.

Zdiagnozowano, iż obecna sytuacja na rynku karpia milickiego wynika z szeregu czynników, do których przede wszystkim zaliczyć należy:

- ▶ sezonowość konsumpcji – koncentracja konsumpcji w okresie Świąt Bożego Narodzenia;
- ▶ krótki okres generowania przychodów – problemy ze sprzedażą karpia poza sezonem;
- ▶ relatywnie słabo rozbudowane przetwórstwo własne;
- ▶ niski popyt na karpia generowany przez restauracje, zwłaszcza we Wrocławiu;
- ▶ stopniowy zanik i negatywny wizerunek sklepów rybnych;
- ▶ relatywnie słabo rozbudowany kanał sprzedaży bezpośredniej.

Jako zasadniczy cel pracy przyjęto wypracowanie nowego modelu współpracy pomiędzy producentami a finalnymi odbiorcami na rynku karpia milickiego, opartego na krótkich łańcuchach dostaw. W nowym modelu karp sprzedawany będzie przede wszystkim lokalnie i regionalnie, a kluczową rolę w generowaniu popytu odgrywać będą podmioty zbiorowego żywienia. Wzrosnie znaczenie sprzedaży bezpośredniej, m.in. w wyniku łączenia hodowców karpia z konsumentami w ramach nowych modeli współpracy np. Rolnictwa Wspieranego przez Społeczność, czy też Rybactwa Wspieranego przez Społeczność. Przechodzenie od długich do krótkich łańcuchów dostaw na rynku karpia milickiego wymaga podjęcia wielopłaszczyznowych działań, w których uczestniczyć powinni: producenci, konsumenci, restauratorzy, jednostki samorządu terytorialnego, instytucje sektora rządowego, instytucje pozarządowe wspierające funkcjonowanie rolnictwa, rybactwa i rozwój obszarów wiejskich.

Celem operacji było wypracowanie podstaw wprowadzenia innowacji na obszarach wiejskich dotyczącej hodowli bydła mięsnego w województwie dolnośląskim.

Operacja została zrealizowana w formie wyjazdu studyjnego do Francji. W wyjeździe studyjnym uczestniczyli: rolnicy, hodowcy, przedsiębiorcy, przedstawiciele środowiska naukowego oraz ODR.

Na terenie Dolnego Śląska, jak również w całej Polsce jest niski poziom hodowli bydła mięsnego i brak systemu organizacji jej prowadzenia. Nie ma również organizacji, która kompleksowo zajmuje się hodowlą bydła mięsnego, a takie istnieją od bardzo dawna we Francji.

Podczas wizyty studyjnej uczestnicy zapoznali się z zagadnieniami dotyczącymi ras Limousin i Charolais, a także poznali innowacje z zakresu hodowli bydła mięsnego – program wykorzystania markerów do praktycznej oceny wartości hodowlanej samców i samic rasy Limousin, który pozwala ocenić WH (wartość hodowlana) po urodzeniu dla 12 cech interesujących selekcję rasy Limousin oraz program do zarządzania stadami mięsnymi „IBOVAL”.

Odwiedzono fermę, która produkuje wołowinę w systemie „cielęta pod matką”. Jest to specyficzny system dla rasy Limousin. Cielęta karmione są tylko mlekiem matki. Po tym okresie kierowane są na ubój. Ten rodzaj mięsa jest bardzo drogi i nazywa się „białym mięsem”. W ramach wizyty zapoznano się z systemem utrzymania zwierząt, żywienia, sposobem doboru buhai (nasienia) i prowadzenia hodowli oraz metodami wyceny i sprzedaży zwierząt.

Na fermie rasy Charolais przedstawiono sposób prowadzenia gospodarstwa, selekcji i żywienia zwierząt rasy Charolais utrzymywanych głównie w systemie intensywnym do opasów. System własności fermy to spółka rolnicza, która opiera się na współpracy i specjalizacji rolników w różnych kierunkach (hodowla, odchów, produkcja pasz) oraz dokonywaniu wspólnych zakupów i braniu kredytów.

W stacji produkcji zarodków in vivo i in vitro należącej do Spółdzielni Evolution omówiono zagadnienia związane z transferem zarodków, celem, metodami i wynikami tego zabiegu. Druga wizyta miała miejsce w organizacji Charolais Univers oraz w stacji produkcji nasienia buhajów Programu Charolais Univers w BLAIN.

Wyjazd umożliwił wymianę wiedzy i doświadczeń pomiędzy hodowcami i naukowcami po stronie polskiej oraz pomiędzy uczestnikami operacji a francuskimi hodowcami i osobami zaangażowanymi w produkcję bydła mięsnego. Podczas wyjazdu powstała inicjatywa utworzenia grupy operacyjnej na rzecz innowacji (EPI), która będzie zajmowała się rozwojem branży bydła mięsnego na Dolnym Śląsku.

WOŁOWINA Z ZIELONEJ DOLINY – TWORZENIE SIECI NA RZECZ WSPÓŁPRACY DOTYCZĄCEJ HODOWLI BYDŁA MIĘSNEGO NA DOLNYM ŚLĄSKU

Operacja zrealizowana przez
Partnera KSOW:

**Uniwersytet Przyrodniczy we
Wrocławiu**

Więcej informacji o operacji na
stronie internetowej:

[http://www.cku.upwr.edu.pl/
projekty/](http://www.cku.upwr.edu.pl/projekty/)

▶ POPULARYZACJA PRZETWÓRSTWA JAKO DODATKOWEGO ŹRÓDŁA DOCHODU W GOSPODARSTWACH ROLNYCH

- ▶ Operacja zrealizowana przez:
**Urząd Marszałkowski
Województwa Podlaskiego**

Celem operacji była popularyzacja przetwórstwa oraz działalności handlowej (RHD, MOL), jako dodatkowego źródła dochodu, jak również wymiana wiedzy w zakresie wytwarzania produktów z dostępnych w gospodarstwie rolnym surowców.

Operacja została zrealizowana w formie warsztatów, w których uczestniczyły osoby wiążące swoją przyszłość z terenami wiejskimi oraz zainteresowane poszerzeniem swoich kompetencji w ww. zakresie, a w szczególności członkinie Kół Gospodyń Wiejskich.

Warsztaty miały za zadanie zapoznanie uczestników z metodami wytwarzania produktów spożywczych w warunkach domowych oraz zachęcenie osób zamieszkujących obszary wiejskie do rozpoczęcia działalności związanej z turystyką wiejską lub małym przetwórstwem. Z uwagi na zainteresowanie tematyką poruszaną podczas warsztatów zostały przeprowadzone cztery edycje, w których uczestniczyło łącznie 220 osób.

Podczas warsztatów serowarskich uczestnicy, oprócz praktycznych umiejętności przygotowania serów tj. gołda farmerska, mozzarella czy panir, uzyskali bezpośrednio od osób prowadzących warsztaty praktyczne porady dotyczące zalet prowadzenia działalności zarówno w postaci sprzedaży lokalnej, marginalnej i ograniczonej (MOL) jak i rolniczego handlu detalicznego (RHD). Nieocenionym elementem wspierającym przedsięwzięcie było zaprezentowanie poradnika o serowarstwie wydanego przez Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego, z którego uczestnicy mogli uzyskać kompendium wiedzy o stworzeniu profesjonalnej serowni przy jednoczesnym spełnieniu wszystkich wymogów formalnych oraz sanitarnych (<http://www.sery.wrotapodlasia.pl/>).

W efekcie przeprowadzonych warsztatów kosmetycznych uczestnicy, co należy podkreślić, nie tylko panie, mogli poznać zalety wykorzystania roślin z najbliższej okolicy np. mięty, lawendy, słonecznika zwyczajnego, konopi siewnej, szalwii, czystka, rumianku, rozmarynu, nagietka oraz wielu innych. Osoba prowadząca warsztaty opowiedziała o zaletach stosowania kosmetyków naturalnych, wskazała również na dokładne czytanie etykiet. Ciekawostką było wykorzystanie roślin oraz produktów znajdujących się w kuchni do przygotowania artykułów chemicznych stosowanych w pracach domowych. Elementem podsumowującym cykl warsztatów było własnoręczne przygotowanie przez uczestników kosmetyków wykorzystywanych w codziennym życiu np. mydła na bazie glicerynowej, soli do kąpieli czy musującej kuli do kąpieli.

Celem operacji było upowszechnianie wiedzy w zakresie innowacyjnych technologii i techniki produkcji, przetwarzania i organizacji sprzedaży produktów ekologicznych.

Operacja została zorganizowana w formie seminarium i wyjazdu studyjnego. Była skierowana do rolników ekologicznych oraz chcących przystąpić do rolnictwa ekologicznego, a także rolników prowadzących gospodarstwa agroturystyczne oraz pracowników naukowych i doradców rolniczych.

Część teoretyczna seminarium odbyła się w Suchedniowie. Pierwszy wykład dotyczył nowoczesnych technik produkcji wybranych warzyw metodami ekologicznymi. Podczas wykładu został szczegółowo omówiony problem żyzności gleby i jej zachowania, a także ochrony gleby przed degradacją chemiczną. W dalszej części wykładu zostały omówione przyczyny występowania chorób w uprawach warzywnych oraz ich zwalczanie metodami ekologicznymi.

Kolejne wystąpienie dotyczyło problematyki mikroorganizmów w ekologicznej uprawie drzew i krzewów owocowych, zwrócono uwagę na mikoryzę, czyli współżycie grzybów z korzeniami krótkimi roślin nasiennych, przedroślami paprotników, ryzoidami wątrobowców.

Innym poruszonym tematem seminarium były nowoczesne techniki produkcji wybranych owoców metodami ekologicznymi na przykładzie winorośli. W związku ze zmianami zachodzącymi w przyrodzie i z ociepleniem klimatu, a co wiąże się ze zwiększeniem ilości godzin słonecznych od kwietnia do października wszystkie te czynniki stworzyły dogodne warunki do uprawy winorośli i produkcji wina. W drugim dniu seminarium odbył się wykład dotyczący sprzedaży produktów ekologicznych w gospodarstwie, a w szczególności dotyczący Rolniczego Handlu Detalicznego. Poruszone były też zagadnienia z przetwórstwa w gospodarstwie ekologicznym.

W ramach wyjazdu studyjnego odwiedzono Sadowniczy Zakład Doświadczalny w Brzeznej, który działa nieprzerwanie od 1953 roku. Jego podstawowym zadaniem jest wspieranie rozwoju sadownictwa w rejonie podgórskim poprzez prowadzenie badań naukowych, upowszechnianie wiedzy sadowniczej oraz produkcja elitarnego materiału szkółkarskiego. Maliny z Brzeznej znane są na całym świecie.

Kolejnym punktem wyjazdu studyjnego była pijalnia soków Maurera mieszcząca się w Zabrzeżu koło Łącka, gdzie zapoznano się z ich wytwarzaniem. Soki są tłoczone na zimno, nie tracąc przy tym cennych witamin. Ponadto są naturalnie mętne, nie posiadają konserwantów i zawierają jedynie naturalnie występujące w warzywach i owocach cukry.

Udział w organizowanym seminarium oraz wyjeździe studyjnym umożliwił nawiązanie kontaktów pomiędzy rolnikami z województwa świętokrzyskiego, którzy jako działający w zakresie produkcji ekologicznej, będą mogli nawiązać wzajemną współpracę m.in. na płaszczyźnie biznesowej i handlowej.

INNOWACYJNE TECHNOLOGIE I TECHNIKI PRODUKCJI, PRZETWARZANIA I SPRZEDAŻY PRODUKTÓW EKOLOGICZNYCH

Operacja zrealizowana przez
Partnera KSOW:

**Świętokrzyski Ośrodek
Doradztwa Rolniczego
w Modliszewicach**

Więcej informacji o operacji na
stronie internetowej:

[https://www.sodr.pl/main/
aktualnosc/idn:1210](https://www.sodr.pl/main/aktualnosc/idn:1210)

▶ KRÓTKI ŁAŃCUCH DOSTAW I ROLNICZY HANDEL DETALICZNY JAKO DETERMINANTY ROZWOJU LOKALNEGO ROLNICTWA

▶ Operacja zrealizowana przez:
Podlaski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Szepietowie

▶ Więcej informacji o operacji na stronie internetowej:
<https://tinyurl.com/lancuchRHD>

Celem operacji było wspieranie organizacji łańcucha dostaw żywności i zachęcenie mieszkańców obszarów wiejskich do przetwarzania produktów rolnych.

Operacja została zrealizowana w formie warsztatów i konferencji podsumowującej, z których dodatkowo powstał materiał filmowy. Operacja skierowana była do rolników z czterech województw, tj. podlaskiego, mazowieckiego, kujawsko-pomorskiego i warmińsko-mazurskiego.

W Centrum Technologii Przetwórstwa Rolno-Spożywczego w Podlaskim Ośrodku Doradztwa Rolniczego w Szepietowie (PODR) przeprowadzono cykl warsztatów z zakresu przetwórstwa mleka, mięsa i owoców. Warsztaty odbyły się w ramach projektu „Krótki łańcuch dostaw i RHD jako determinanty rozwoju lokalnego rolnictwa”. Łącznie przeszkolonych zostało 150 osób z czterech ww. województw.

W bloku przetwórstwa mleka uczestnicy zapoznali się z technologią produkcji serów, obejmującą wszystkie etapy powstawania sera podpuszczkowego. Instruktorzy omówili procesy zachodzące przy powstawaniu skrzepu, przy jego prasowaniu, soleniu oraz dojrzewaniu. Dużym zainteresowaniem i zaangażowaniem uczestników cieszył się blok warsztatowy z przetwórstwa mięsa na wędliny. Uczestnicy mieli możliwość zapoznania się ze sprzętem, jaki jest potrzebny do profesjonalnego wytworzenia wyrobów wędliniarskich, jak i wypróbowania go w praktyce.

Uczestnicy ostatnich warsztatów zapoznali się z technologiami przetwarzania owoców (jabłek) na soki. Najważniejszym punktem tych zajęć było zapoznanie się z linią technologiczną służącą do tego typu przetwórstwa. Można było przyrzeć się, jakie procesy są najistotniejsze w wytworzeniu soku tak, aby był on świeżym i trwałym produktem.

W podsumowaniu warsztatów akcentowano znaczenie rolniczego handlu detalicznego (RHD) oraz MLO – marginalnej, lokalnej, ograniczonej działalności w dywersyfikowaniu uzyskiwanych dochodów z gospodarstwa.

Podsumowanie projektu odbyło się 25 września 2019 roku na konferencji zorganizowanej w Wysokim Mazowieckiem. Zakres tematyczny konferencji obejmował zagadnienia prawne związane z przetwórstwem rolno-spożywczym i bezpieczeństwem żywności. Część konferencji poświęcono na identyfikowalność i autentyczność surowca oraz etykę w przetwórstwie żywności. Dużym zainteresowaniem uczestników cieszyło się przetwórstwo produktów pochodzących ze zbioru w lasach, łąkach i z ogrodów. W ramach konferencji przedstawiono również zagadnienia związane ze sprzedażą wytworzonego produktu, kanałami dystrybucji oraz wykorzystaniem możliwości marketingowych w oparciu o social media.

Celem operacji było zainteresowanie uczestników operacji tworzeniem i rozwijaniem działalności grup producentów rolnych oraz skracaniem łańcucha dostaw produktów spożywczych.

Operacja została zrealizowana w formie szkolenia oraz wydarzenia plenerowego i była skierowana do rolników zainteresowanych prowadzeniem działalności w ramach grupy producentów rolnych oraz ich członków

Jak skrócić łańcuch dostaw? Odpowiedzi na to pytanie szukali autorzy projektu pod nazwą „Od producenta do konsumenta”. Z tego powodu zorganizowali szkolenie dla rolników zainteresowanych tworzeniem i rozwijaniem działalności grup producentów rolnych oraz skracaniem łańcucha dostaw produktów spożywczych. Operacja miała też na celu promocję grup producenckich, która odbyła się podczas imprezy plenerowej.

Głównym założeniem projektu było przeszkolenie rolników w zakresie zasad tworzenia i funkcjonowania grup producentów oraz wskazanie możliwości pozyskania środków finansowych, promocja działalności grup producenckich, jako jednego z elementów umożliwiającego zwiększenie opłacalności produkcji oraz stworzenie płaszczyzny do współpracy w zakresie tworzenia grup producentów rolnych i krótkich łańcuchów dostaw produktów spożywczych.

W lipcu 2019 roku w Michalczycy w powiecie gnieźnieńskim odbyło się szkolenie dla rolników zainteresowanych prowadzeniem działalności w ramach grup producenckich oraz jarmark lokalnych produktów. W trakcie spotkania szczegółowo omówiony został proces rejestracji grup producenckich oraz zasady i warunki wsparcia finansowego, o jakie grupa może się ubiegać. Szkolenie obejmowało również zagadnienia związane z małym przetwórstwem oraz działaniami promocyjnymi. Rozmawiano o tym, jak przygotować dobrą strategię marketingową samego produktu, uwzględniając jego cenę oraz formy promocji i reklamy. W części podsumowującej szkolenie wzięli udział rolnicy – członkowie Grupy Producentów Warzyw „Chrobry”, którzy wskazywali na praktyczne rozwiązania, jakie sprawdzają się w ich działalności. Grupa „Chrobry” powstała w 2006 roku. Grupa jest uznanym producentem ogórków gruntowych, cebuli, buraków i dyni. W ramach swojej działalności realizuje zadania związane z przetwórstwem warzyw, ich przechowywaniem, przygotowaniem do sprzedaży i dystrybucją.

Po szkoleniu zorganizowana została impreza plenerowa, której celem była promocja oferty przez lokalnych wytwórców i przetwórców. Atrakcją jarmarku były bezpłatne degustacje, przygotowane z lokalnych produktów oraz pokazy i konkursy kulinarne, w tym konkurs na potrawę z sezonowych warzyw i owoców.

OD PRODUCENTA DO KONSUMENTA

Operacja zrealizowana przez
Partnera KSOW:
Wielkopolska Izba Rolnicza

Więcej informacji o operacji na
stronie internetowej:
[http://www.wir.org.pl/
ksow/2019/od_producenta/](http://www.wir.org.pl/ksow/2019/od_producenta/)

▶ **HIGIENA WYTWARZANIA
PRODUKTÓW
PSZCZELICH –
OPRACOWANIE
PORADNIKA
ZAWIERAJĄCEGO
WIEDZĘ TEMATYCZNĄ
SPRZYJAJĄCĄ
ROZWIJANIU PASIEK
LOKALNYCH MAJĄCYCH
WPŁYW NA ROZWÓJ
OBSZARÓW WIEJSKICH**

▶ Operacja zrealizowana przez:
**Urząd Marszałkowski
Województwa Podlaskiego**

▶ Poradnik jest dostępny na stronie internetowej:
<https://pcpl.wrotapodlasia.pl/pl/konsultacje-poradnika-dla-pszczelarzy---pozyskiwanie-miodu-w-sprzedazy-bezposredniej.html>

Celem operacji było wsparcie rozwoju pasiek lokalnych, poprzez opracowanie poradnika (udostępnionego w wersji elektronicznej) zawierającego podstawowe zasady postępowania przy produkcji miodu, w tym uwzględniając zasady dotyczące higieny oraz bezpieczeństwa żywności.

Poradnik skierowany jest przede wszystkim do pszczelarzy prowadzących rodzinne pasieki.

Pszczelarze nie zawsze wiedzą, w jaki sposób należy zorganizować pomieszczenie do produkcji miodu, by w pełni odpowiadało obowiązującym przepisom higienicznym. W wyniku zrealizowanej operacji powstał poradnik, który w sposób zrozumiały i praktyczny przybliży zagadnienia dobrej praktyki higienicznej oraz sposób zaaranżowania przestrzeni do wytwarzania produktów pszczelich. Projekt uwzględniał wizytacje terenowe, aby rezultaty odpowiadały rzeczywistym sytuacjom i problemom pszczelarzy. Poradnik został wzbogacony o część graficzną z fotorealistycznymi wizualizacjami przykładowych aranżacji pracowni do pozyskiwania miodu.

Efektem projektu było wykonanie czterech wirtualnych modeli – od pasieki mobilnej zorganizowanej w samochodzie dostawczym, po pracownię w zaadoptowanym pomieszczeniu gospodarczym oraz pracownię w samodzielnych budynkach. Każdy pszczelarz, który do tej pory nie prowadził sprzedaży bezpośredniej lub rolniczego handlu detalicznego mógł znaleźć coś dla siebie. Proponowane rozwiązania są proste, a ich realizacja raczej nie powinna przekraczać możliwości finansowych producenta. Z drugiej strony propozycje z poradnika gwarantują możliwość zachowania odpowiedniego poziomu higieny. Okazało się, że warunki produkcji oraz procedury higieny przy produkcji miodu w lokalnej pasiece nie są nadmiernie skomplikowane, a wiele obaw w tym zakresie wynika z braku odpowiedniej wiedzy. W skrajnych przypadkach pracownię można zorganizować nawet w dawnym garażu, a nawet w ciężarówce.

Poradnik docelowo, po przejściu procedury określonej w przepisach europejskich (uwzględniającej m.in. konsultacje z właściwymi instytucjami oraz organizacjami reprezentującymi interesy konsumentów), ma szansę zdobyć status krajowych wytycznych i stanowić źródło interpretacji prawa. Konsultacje prowadzone są za pośrednictwem stron Podlaskiego Centrum Produktu Lokalnego oraz na stronach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich.

Celem operacji była poprawa wśród uczestników wyjazdu studyjnego świadomości dotyczącej znaczenia produktu regionalnego i lokalnego oraz certyfikacji żywności.

Operacja została zrealizowana w formie wyjazdu studyjnego, w którym uczestniczyli przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego, ośrodków rekreacji i kultury, przedsiębiorcy z branży turystycznej, restauratorzy, lokalni producenci, rybacy i przetwórcy, przedstawiciele organizacji pozarządowych. Uczestnicy zapoznali się z ofertą oraz sposobami wykorzystania produktów lokalnych i tradycyjnych w rozwoju obszarów wiejskich w południowych regionach Polski.

Jednym z ciekawszych punktów wyjazdu było spotkanie z przedstawicielami Stowarzyszenia „Partnerstwo Producentów Cebularza Lubelskiego”, w ramach którego odbyły się warsztaty wypieku cebularza. W 2014 roku cebularz otrzymał certyfikat unijny „Chronione oznaczenie geograficzne” – unikalny produkt na Lubelszczyźnie. Od tego momentu jego nazwa i receptura są chronione prawem UE. Warsztaty były świetną okazją do wymiany wiedzy i dyskusji na temat certyfikacji produktów lokalnych oraz korzyści dla producentów i konsumentów. Kolejne spotkania odbyły się w Manufakturze Różanej w Starej Wsi specjalizującej się w produkcji rozmaitych przetworów z róży oraz w Pszczelnej Woli, gdzie uczestnicy wyjazdu wzięli udział w warsztatach wypieku tradycyjnych ciasteczek miodowych tzw. całusków pszczelowskich. Oba miejsca to świetne przykłady kreowania marki i promocji obszaru w oparciu o produkty lokalne i tradycyjne. Duże zainteresowanie uczestników wzbudziło spotkanie z właścicielami rodzinnej serowni Leda-Ser w Wólce Krowickiej, produkującej najwyższej jakości sery. Uczestnicy wyjazdu mogli wziąć udział w procesie warzenia sera oraz spróbować wyśmienitych wyrobów.

Wizytowane w ramach wyjazdu firmy i gospodarstwa są również beneficjentami pomocy środków LEADER w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020. Spotkania były więc również dobrą okazją do wymiany wiedzy i doświadczeń na temat zarządzania i rozliczania projektów, realizowanych przez beneficjentów PROW oraz do nawiązania kontaktów między LGD na poziomie krajowym.

Ostatnim etapem realizacji operacji było spotkanie podsumowujące wyjazd. Uczestnicy podkreślali, że spotkania i rozmowy z przedstawicielami wizytowanych obiektów zainspirowały ich do rejestracji produktów lokalnych i podjęcia podobnej działalności na swoim terenie. W ramach spotkania odbyły się również szkolenia dotyczące procedury wnioskowania o wpis na Krajową Listę Produktów Tradycyjnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz z zakresu prowadzenia działalności marginalnej, ograniczonej i lokalnej. Z inicjatywy uczestników wyjazdu po powrocie odbyły się także warsztaty pn. „Produkcja wyrobów lokalnych wg receptur uczestników”. Wymiernym efektem realizacji operacji są dwa wnioski dotyczące rejestracji produktów, które wybrano do realizacji w ramach naboru grantowego ogłoszonego przez Północnokaszubską Lokalną Grupę Rybacką.

PRODUKT LOKALNY I TRADYCYJNY – ŚLADEM WZORÓW Z POŁUDNIA POLSKI

Operacja zrealizowana przez
Partnera KSOW:
**Stowarzyszenie
Północnokaszubska Lokalna
Grupa Rybacka**

Więcej informacji o operacji na
stronie internetowej:
[http://plgr.pl/plgr/projekt-
wspolpracy/](http://plgr.pl/plgr/projekt-wspolpracy/)

▶ WYJAZD STUDYJNY DLA CZŁONKÓW SIECI DZIEDZICTWO KULINARNE ŚWIĘTOKRZYSKIE DO WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO

▶ Operacja zrealizowana przez:
**Samorząd Województwa
Świętokrzyskiego**

▶ Więcej informacji o operacji na
stronie internetowej:
[https://tinyurl.com/
DziedzictwoSwietokrzyskie](https://tinyurl.com/DziedzictwoSwietokrzyskie)

Głównym celem operacji była wymiana doświadczeń i wiedzy praktycznej dotyczącej wytwarzania żywności metodami tradycyjnymi. Operacja została zrealizowana w formie wyjazdu studyjnego, w którym uczestniczyli członkowie Sieci Dziedzictwa Kulinarne Świętokrzyskie.

W 2010 roku Województwo Świętokrzyskie przystąpiło do Europejskiej Sieci Regionalnego Dziedzictwa Kulinarne (ESRDK). Celem funkcjonowania Sieci jest m.in. rozwój i promocja rynku żywności wysokiej jakości opartej na lokalnych i regionalnych zasobach surowców, współpraca i wymiana wiedzy oraz doświadczeń pomiędzy członkami Sieci, w tym regionami działającymi w ramach ESRDK.

Województwo zobowiązało się ich wspierać poprzez możliwość bezpłatnego uczestnictwa w wydarzeniach promujących żywność naturalną oraz w szkoleniach i wizytach studyjnych.

W czerwcu 2019 roku członkowie Sieci uczestniczyli w wyjeździe studyjnym na Podlasie. Uczestnicy odwiedzili firmę Dary Natury, specjalizującą się w produkcji ekologicznych produktów: przypraw, herbatek, mieszanek ziołowych używanych w kosmetyce, olejów. Odwiedzili również gospodarstwo produkujące sery korycińskie, Masarnię Biebrzańskie Smaki, a także Gospodarstwo Pszczelarski Doktor Miodek. Właściciele tych firm przekazali swoją wiedzę na temat wytwarzanych produktów.

Wyjazd był okazją do poznania regionu Podlasia poprzez jego bogatą tradycję kulinarną, zdobycia i wymiany cennych doświadczeń oraz obserwacji dobrych praktyk inwestycyjnych lokalnych gospodarzy, restauracji i firm.

Celem wyjazdu była także integracja członków Sieci Dziedzictwa Kulinarne oraz wymiana wiedzy praktycznej dotyczącej wytwarzania żywności metodami tradycyjnymi. Omawiane tematy dotyczyły również promocji sprzedaży, wymiany doświadczeń i dyskusji w tym zakresie między producentami i przedstawicielami instytucji popularyzujących wiedzę dotyczącą żywności regionalnej i naturalnej, dziedzictwa kulinarnego, turystyki oraz roli tej żywności w dietetyce.

Realizacja ww. celów przyczyni się do rozwoju gospodarczego regionu. Utrwali na rynku pozycję podmiotów szczególnie tych małych, które stanowią główną część Sieci. Celem jest ich rozwój i zwiększenie zatrudnienia, które wpłynie na ograniczenie ubóstwa i wyłączenia społecznego. Celem wyjazdu było też poszukiwanie inspiracji, które zaowocują nowymi inicjatywami w zakresie rozwoju własnych firm oraz szeroko pojętym rozwoju obszarów wiejskich.

Celem operacji było zdobycie wiedzy, dobrych praktyk i doświadczeń w zakresie innowacyjnych rozwiązań funkcjonujących w gospodarstwach rolnych, rolno-leśnych i leśnych w terenach górskich i podgórskich Alp oraz transfer tych rozwiązań do Karpat, jak również nawiązanie współpracy pomiędzy uczestnikami operacji. Operacja została zrealizowana w formie wyjazdu studyjnego do Austrii. W wyjeździe studyjnym uczestniczyli: rolnicy, przedsiębiorcy rolni, pracownicy naukowcy, pracownicy nadleśnictw oraz doradcy rolni.

Podstawową możliwością zwiększenia rentowności gospodarstw terenów górskich może być rozwój krótkich łańcuchów dostaw żywności, czyli od rolnika do konsumenta. Wiąże się to z koniecznością wdrożenia innowacyjnych rozwiązań w gospodarstwach rolnych np. wdrażanie technologii przetwarzania żywności i nowoczesnych metod organizacji i zarządzania gospodarstwami rolnymi. Taką formę współpracy pomiędzy poszczególnymi ogniwami można było zaobserwować podczas wyjazdu studyjnego do Austrii. Dlatego uczestnikami projektu byli m.in. przedstawiciele nauki, rolnicy i doradcy (ogniwa mogące tworzyć grupę operacyjną oraz aplikować w ramach działania „Współpraca”).

Region Tyrol jest bardzo dobrym przykładem na to, jak w trudnych warunkach środowiskowych można rozwijać się zawodowo oraz wieść ciekawe życie na tych terenach. Podczas wyjazdu studyjnego uczestnicy mieli okazję odwiedzić firmy i gospodarstwa, które w swojej działalności wykorzystują innowacyjne technologie uprawy roślin i chowu zwierząt, metody zarządzania i organizacji oraz najnowsze technologie przetwórstwa żywności. Odwiedzono m.in. największą w Austrii mleczarnię Tirol Milch, która akcentuje regionalne pochodzenie produktów wytworzonych pod Alpami, podkreślając również, że nie jest to żywność modyfikowana genetycznie. Podczas wizyty w winiarni, rodzinnym przedsiębiorstwie, w którym produkowane są wina regionu tyrolskiego można było zasięgnąć informacji m.in. o tym, jak winogrona radzą sobie z surowym alpejskim klimatem.

Wielkie wrażenie wywarła wizyta w miejscowości Mayrhofen, w której znajduje się nowoczesny zakład przetwórstwa drewna FeuerWerk, będący przykładem wykorzystania zasobów tyrolskiego lasu, począwszy od przeróbki drewna opartej o najnowsze technologie.

Istotny udział w wizycie studyjnej mieli doradcy rolni, którzy poprzez zdobyte doświadczenie mogą wpłynąć na upowszechnianie wiedzy w zakresie innowacyjnych rozwiązań w rolnictwie, produkcji żywności, leśnictwie i na obszarach wiejskich.

TRANSFER INNOWACYJNYCH ROZWIĄZAŃ W SEKTORZE ROLNYM I LEŚNYM Z TERENÓW GÓRSKICH I PODGÓRSKICH ALP DO KARPAT

Operacja zrealizowana przez

Partnera KSOW:

**Państwowa Wyższa Szkoła
Zawodowa im. Jana Grodka
w Sanoku**

Więcej informacji o operacji na
stronie internetowej:

<https://tinyurl.com/tyrolSanok>

▶ FARMY WERTYKALNE PRZYSZŁOŚCIĄ ZRÓWNOWAŻONEJ PRODUKCJI ŻYWNOŚCI

- ▶ Operacja zrealizowana przez Partnera KSOW:
Częstochowskie Stowarzyszenie Rozwoju Małej Przedsiębiorczości

Celem operacji było zwiększenie wiedzy uczestników operacji we wdrażaniu innowacyjnych technologii wykorzystywanych w produkcji rolniczej, a konkretnie farm wertykalnych. Operacja została zrealizowana w formie wyjazdu studyjnego do Niderlandów. Wizytę zorganizowano we współpracy z Ambasadą Królestwa Niderlandów w Warszawie. W wyjeździe studyjnym uczestniczyli: rolnicy, przedsiębiorcy, przedstawiciele organizacji pozarządowych oraz osoby lub przedstawiciele podmiotów zainteresowanych tematyką operacji.

Farmy wertykalne, czyli pionowa uprawa roślin pod zadaszeniem to nowy rodzaj produkcji żywności na obszarach zurbanizowanych. Takie uprawy są w pełni kontrolowane, bezpieczne, przewidywalne, a także odporne na działania atmosferyczne czy szkodniki oraz nie mają negatywnego wpływu na środowisko i klimat. W niedalekiej przyszłości ludzkość borykać się będzie z problemem zapewnienia żywności. Jednocześnie coraz bardziej świadomi konsumenci oczekują żywności wysokiej jakości i zachowującej długo świeżość. Odpowiedzią na te potrzeby mogą okazać się właśnie farmy wertykalne.

W czasie wyjazdu studyjnego uczestnicy dowiedzieli się, czym jest Sieć na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich, jakie możliwości daje działanie „Współpraca”, poznali podstawy uprawy wertykalnej oraz jaką rolę w rozwoju tej uprawy odgrywa nauka. Przedstawiono zalety rolnictwa wertykalnego w odniesieniu do zmian klimatycznych, redukcji emisji gazów cieplarnianych oraz badania dotyczące wpływu światła na jakość wytwarzanych produktów. Zaprezentowano przykłady wdrożone do praktyki produkcyjnej w Japonii, Holandii (Niderlandach) oraz Stanach Zjednoczonych. Wizytowano uprawy eksperymentalne, gdzie prowadzone są badania nad wprowadzaniem nowych roślin, warzyw i owoców, a także nad zwiększeniem jakości oraz trwałości już produkowanych warzyw poprzez adekwatne dawkowanie światła oraz składników odżywczych. Kolejnym punktem były wizyty w dwóch startupach zlokalizowanych na terenie uniwersytetu. Pierwszy, Vegeler zajmuje się produkcją urządzeń do uprawy wertykalnej w postaci regałów oraz stanowisk nabiurkowych. Drugi, firma Sigrow, zajmuje się produkcją sensorów monitorujących parametry uprawy wertykalnej – dane przekazywane są sieciowo do komputerów sterujących, a te odpowiednio dawkują oświetlenie, nawodnienie czy podawane składniki.

Operacja może wpłynąć pozytywnie na rozwój tego kierunku rolnictwa w Polsce. Uczestnicy byli bardzo zainteresowani jej tematyką, w tym również stworzeniem grupy operacyjnej, która rozpoczęłaby uprawę wertykalną.

Celem operacji było przeszkolenie hodowców bydła mlecznego z województwa podlaskiego w zakresie stosowania inseminacji bydła mlecznego w gospodarstwie.

Operacja została zrealizowana w formie wyjazdu studyjnego. Ta forma realizacji operacji był doskonałym sposobem pokazania hodowcom realnych efektów wprowadzenia techniki rozrodu, jaką jest inseminacja na przykładzie wielkopolskich gospodarstw. Uczestnicy mieli możliwość poznania nie tylko samej procedury (sztucznego unasieniania) oraz ośrodka (stacji unasieniania), gdzie utrzymywane są topowe rozplodniki w Polsce, ale również zdobycia praktycznej wiedzy na temat samej procedury, którą następnie będą mogli z powodzeniem implementować we własnym gospodarstwie, co w konsekwencji przeloży się na zwiększenie rentowności gospodarstwa poprzez np. wzrost wydajności mlecznej, mniejszej liczby brakowań. Wdrożenie inseminacji do codziennej praktyki hodowlanej wpłynie na wzrost potencjału genetycznego całego stada. Hodowcy poprzez udział w cyklu wykładów, prowadzonych przez specjalistów ds. hodowli i rozrodu, mieli możliwość poznania prawidłowych zasad przeprowadzenia zabiegu inseminacji, jak również doskonalenia genetycznego bydła, stosowania nasienia seksowanego i konwencjonalnego w gospodarstwie, jak również poznania innowacyjnych biotechnik rozrodu stosowanych na świecie np. ET, OPU/IVF, co niewątpliwie przyczyni się do podniesienia poziomu wiedzy i umiejętności wśród gospodarzy zajmujących się produkcją mleka.

Niniejsza operacja tworzy swego rodzaju pomost ułatwiający transfer wiedzy między firmą posiadającą najnowsze technologie z zakresu rozrodu zwierząt a hodowcami bydła mlecznego. Hodowcy uzyskają bezpośredni dostęp do aktualnej wiedzy w ramach wdrażanych innowacyjnych technologii z zakresu rozrodu bydła i organizacji pracy hodowlanej. Ponadto, aktualna wiedza o pracach badawczych i usługach (m.in. bonitacja stada, dobór buhajów do kojarzeń, kursy inseminacyjne) ma przekonać hodowców bydła do korzystania z innowacyjnych rozwiązań (m.in. inseminacji nasieniem seksowanym, wykorzystania zarodków, zabiegów embriotransferu) i w konsekwencji do podniesienia potencjału genetycznego stada. Utworzony pomost pomiędzy Partnerem a podlaskimi rolnikami będzie fundamentem do zapoczątkowania oraz wdrożenia kolejnych innowacyjnych rozwiązań w przyszłości, a tym samym wzrostu konkurencyjności podlaskich hodowców na arenie krajowej i międzynarodowej.

Efektem zrealizowanej operacji będzie wzrost świadomości wśród hodowców bydła mlecznego nt. dostępnych technik wspierających rozród i doskonalenie genetyczne stad bydła mlecznego, a tym samym możliwości zastosowania ich we własnym gospodarstwie i poprawy rentowności gospodarstwa. Partner KSOW w wyniku realizacji operacji w horyzoncie długoterminowym spodziewa się utworzenia np. stowarzyszenia, grupy roboczej hodowców (np. grupy producenckiej), którzy przy współpracy z WChIRZ w Poznaniu wdrożą do standardowej praktyki hodowlanej procedurę inseminacji we własnym gospodarstwie.

INSEMINACJA BYDŁA MLECZNEGO SPOSOBEM NA ZWIĘKSZENIE RENTOWNOŚCI GOSPODARSTW

Operacja zrealizowana przez
Partnera KSOW:
**Wielkopolskie Centrum
Hodowli i Rozrodu Zwierząt
w Poznaniu
z/s w Tulcach Sp. z o.o.**

▶ ORGANIZACJA CYKLU WARSZTATÓW Z ZIELARSTWA, KOSMETYKÓW NATURALNYCH I LAWENDY

- ▶ Operacja zrealizowana przez Partnera KSOW:
Stowarzyszenie Turystyczne Kaszuby

Głównym celem operacji było podniesienie poziomu wiedzy w obszarze wykorzystania zasobów środowiska naturalnego.

Operacja została zrealizowana w formie warsztatów, w których uczestniczyli mieszkańcy obszaru Szwajcarii Kaszubskiej, zainteresowani wytwarzaniem produktów zielarstwa, kosmetyków naturalnych i lawendy.

Sztuka pozyskiwania, przygotowywania i spożywania ziół odchodzi powoli w niepamięć. Właśnie dlatego Stowarzyszenie Turystyczne Kaszuby wyszło z inicjatywą organizacji cyklu szkoleń zielarskich dla mieszkańców Szwajcarii Kaszubskiej, która obfituje w bogactwo roślin i ziół.

Zajęcia obejmowały trzy rodzaje warsztatów – zielarskie, wytwarzania kosmetyków naturalnych oraz przetwarzania lawendy.

Podczas warsztatów zielarskich udzielano praktycznych porad w zakresie zbierania i przetwarzania ziół oraz przygotowywania z nich preparatów ziołowych. W ramach części praktycznej każdy z uczestników samodzielnie przygotowywał poszczególne preparaty ziołowe, np. wyciąg octowy o działaniu przeciwzapalnym, przeciwbakteryjnym i przeciwgrzybiczym, który można użyć jako dodatek do leczniczych kąpiei lub nasiadówek, ziołowe żelki przeciw przeziębieniom dla dzieci oraz jako tzw. zdrowa przekąska. Inne preparaty przygotowane przez uczestników to: kapsułki ziołowe przeciwko niestrawności, syrop przeciwkaszlowy, maść przeciwbólowa, wonne sole do kąpiei.

Podczas warsztatów tworzenia kosmetyków naturalnych przekonywano uczestników, że można zrobić własny kosmetyk z prostych, naturalnych składników, bez konserwantów i sztucznych substancji zapachowych. Podczas zajęć uczestnicy przygotowali dla siebie trzy, cztery podstawowe kosmetyki.

Szkolenie z zakresu przetwarzania lawendy odbyło się na terenie gospodarstwa agroturystycznego „Lawendowej Osady”, które zajmuje się uprawą i przetwórstwem kilkudziesięciu odmian lawendy. Właściciele przedstawili informację o wyjątkowych właściwościach i szeregu różnych zastosowań tej rośliny – w kuchni, kosmetyce i ziołolecznictwie. Pokazano, jak przy użyciu specjalnego destylatora, wytwarza się hydrolat i olejek lawendowy. Na bazie uzyskanego olejku i hydrolatów uczestnicy próbowali samodzielnie zrobić naturalne mydła, peelingi i maceraty lawendowe.

Uczestnicy warsztatów nie tylko zdobyli wiedzę na temat możliwości wykorzystania zasobów naturalnych swojego regionu, ale także przekonali się, że lokalna produkcja oparta na naturalnych składnikach może stać się formą rozwoju działalności zarobkowej.

Celem operacji było zbadanie możliwości wykorzystania sensorów IoT w sektorze trzody chlewnej. Rewolucja cyfrowa, która już trwa i nabiera rozpędu, bez wątpienia obejmie niebawem również rolnictwo, a szczególnie produkcję zwierzęcą, która oskarżana jest o ogromną emisję gazów cieplarnianych i tym samym wywieranie negatywnego wpływu na klimat. Jedynym sposobem, aby to zjawisko w sposób wiarygodny opisać i zmierzyć, a następnie skutecznie przeciwdziałać jest zastosowanie najnowszych technologii.

W ramach operacji przeprowadzono analizę, zbadano, czy istnieje ekonomicznie uzasadniona możliwość wykorzystania sensorów IoT monitorujących parametry życiowe i kondycję zwierzęcia w produkcji trzody chlewnej. Rynek obrotu mięsem wieprzowym charakteryzuje się stawianiem coraz to wyższych wymagań przez odbiorców. W trakcie analizy zakresu danych możliwych do zebrania z czujnika IoT podłączonego do tucznika oraz ich potencjalnego wpływu na jakość mięsa oraz powtarzalność partii produktu, zbierano i analizowano dane pochodzące z grupy 20 zwierząt oraz z ich bezpośredniego otoczenia w chlewni. Wyniki przeprowadzonej analizy pozwalają jednoznacznie stwierdzić, iż zastosowanie sensorów IoT może dostarczać wiarygodnych danych na temat żywca (m.in. takich jak identyfikacja, dobrostan, żywienie, warunki utrzymania, przebyte leczenie i zabiegi, warunki transportu) i w związku z tym technologia ta może stać się istotnym czynnikiem pozwalającym na spełnienie przez producentów trzody wymagań współczesnego odbiorcy. Dodatkowo zastosowanie sensorów IoT w sektorze trzody może pomóc w monitorowaniu zdrowia stad, prewencji zachorowań oraz bioasekuracji, w szczególności istotnej obecnie podczas problemu z wirusem ASF.

Zastosowanie nowych rozwiązań powinno zdecydowanie przyspieszyć proces integracji, najpierw poziomej, a następnie pionowej w polskim rolnictwie. Szczególnie istotne jest to w produkcji trzody chlewnej, której produkcja w Polsce w ostatnich latach gwałtownie spada i zupełnie niepotrzebnie staliśmy się importerami ogromnych ilości zarówno warchlaków, półtuszy, jak i mięsa wieprzowego. Jeśli tylko przełamiemy istniejące bariery i wdrożymy innowacyjne technologie, będziemy w stanie odwrócić niekorzystne trendy, zaprzeczyć w znacznej części nieprawdziwym informacjom dotyczącym produkcji zwierzęcej i wpływu mięsa na zdrowie człowieka oraz wprowadzić produkcję trzody na właściwe tory. A te właściwe tory to wzrost produkcji, zapewnienie odpowiednich ilości surowca, pokrywających zarówno popyt na rynku wewnętrznym, jak i eksport żywności o ugruntowanej marce, sprzedawanej na najbardziej wymagające światowe rynki za odpowiednią, zapewniającą należytą rentowność cenę. Technologie pozwolą na komunikację z rynkiem, który powinien mieć pełną świadomość, że polska żywność jest najwyższej jakości i pochodzi z małych i średnich rodzinnych gospodarstw, które stosują tradycyjne metody produkcji. Nie jest to powszechne obecnie na świecie produkt przemysłowy. Tym samym możliwe będzie przekucie problemu, jakim obecnie jest rozdrobnienie w olbrzymi atut i coś co nas zdecydowanie wyróżnia. Rośnie świadomość konsumentów i gotowość do zapłacenia za dobry produkt odpowiednio wyższej ceny. W efekcie końcowym połączona zostanie tradycja z nowoczesnością, co powinno zapewnić ogromny sukces polskich producentów, w tym rolników, na światowych rynkach żywności.

ANALIZA MOŻLIWOŚCI ZASTOSOWANIA I UZASADNIENIA EKONOMICZNEGO SENSORÓW IOT W PRODUKCJI TRZODY CHLEWNEJ

Operacja zrealizowana przez
Partnera KSOW:
AGREGO (IDFS Sp. z o.o.)

Analizy dostępne na stronie
internetowej:
<https://tinyurl.com/agrego>

▶ SEMINARIUM „ROLNICZE WYKORZYSTANIE OSADÓW ŚCIEKOWYCH ORAZ MOŻLIWOŚCI ZAGOSPODAROWANIA POPIOŁÓW”

▶ Operacja zrealizowana przez:
**Samorząd Województwa
Świętokrzyskiego**

▶ Więcej informacji o operacji na stronie internetowej:
<https://tinyurl.com/wykorzystanieOsadow>

Celem operacji było upowszechnienie wiedzy w zakresie wykorzystania odpadów i osadów pościekowych w rolnictwie.

Operacja została zrealizowana w formie seminarium, w którym uczestniczyli przedstawiciele samorządu powiatowego i gminnego z województwa świętokrzyskiego.

Dla gmin wiejskich i miejsko-wiejskich niemałym problemem stanowi zagospodarowanie osadów, zwłaszcza w kontekście dalszego rozwijania się sieci kanalizacyjnych oraz powstawania nowych czy też rozbudowy istniejących oczyszczalni ścieków. Wychodząc naprzeciw problemowi, Samorząd Województwa Świętokrzyskiego zorganizował w październiku 2019 roku seminarium dotyczące problematyki wykorzystania osadów oraz zagospodarowania popiołów na obszarach wiejskich. Adresatami seminarium były samorządy szczebla gminnego i powiatowego województwa świętokrzyskiego. Głównym założeniem było uświadomienie gminom, że jako właściciele osadów mogą i powinny wspierać współpracę w sektorze rolnym, realizację wspólnych przedsięwzięć rolników ze swojego terenu zmierzających do inwestowania np. w biogazownię. Omawiano m.in. przeznaczenie odpadów pościekowych w procesie produkcji alternatywnych źródeł energii, jak również w procesie nawożenia gruntów. Poruszano temat wykorzystania osadów do rekultywacji terenów przeznaczonych na cele rolnicze, np. do uprawy roślin przeznaczonych do produkcji kompostu, roślin nie przeznaczonych do spożycia, roślin do produkcji pasz. Osady mogą być również wykorzystywane do dostosowania gruntów do potrzeb wynikających z planów gospodarki odpadami, planów zagospodarowania przestrzennego lub decyzji warunków zabudowy i zagospodarowania terenu – co ma umożliwić m.in. rolnikom prowadzenie inwestycji we własnych gospodarstwach rolnych, przy ich modernizacji czy też rozbudowie.

Zagadnienia omówili przedstawiciele nauki, administracji i organów kontrolnych, co przyczyniło się do innego spojrzenia na tę problematykę i dało praktyczne wskazówki wykorzystania osadów ściekowych oraz zagospodarowania popiołów i żużli. Tematyka referatów stanowiła ważny element zwiększenia świadomości oraz wyzwań związanych z jakże złożoną materią, jaką jest wykorzystanie osadów ściekowych oraz zagospodarowanie żużli i popiołów.

Celem organizacji konkursu „Moja SMART Wieś” była identyfikacja innowacji społecznych i cyfrowych pojawiających się w przestrzeni wiejskiej, wytypowanie miejscowości, które można określić mianem smart village (inteligenta wieś), a także promocja koncepcji smart villages wśród mieszkańców obszarów wiejskich.

Konkurs skierowany był do osób i podmiotów z całej Polski, którym bliskie są problemy obszarów wiejskich. Oczekiwano zgłoszeń rozwiązań, w których wykorzystano nowoczesne technologie, m.in. w zakresie edukacji, usług społecznych, zdrowia, transportu, energii, handlu, czy też gospodarki odpadami. Starano się, na bazie istniejących przykładów zidentyfikować, czy promowana koncepcja ma szansę powodzenia na polskiej wsi i czy można na tej podstawie budować wsparcie na jej rzecz.

Na konkurs „Moja SMART Wieś” nadesłano 65 prac z całej Polski, w tym ponad 40 dotyczyło inicjatyw prowadzonych przez kobiety. Zgłoszone prace obejmowały szeroki zakres tematyczny:

- ▶ inteligentne zarządzanie energią i bezpieczeństwem energetycznym,
- ▶ działania na rzecz środowiska naturalnego,
- ▶ elementy wpływające na poprawę jakości i poziomu życia,
- ▶ działania na rzecz poprawy infrastruktury technicznej i społecznej,
- ▶ idee społeczeństwa obywatelskiego,
- ▶ działania poprawiające poziom edukacji i rozwijające kompetencje,
- ▶ usprawnienia w kontakcie pomiędzy mieszkańcami gminy,
- ▶ promocja kultury oraz dziedzictwa materialnego i niematerialnego,
- ▶ inteligentne rozwiązania z zakresu rolnictwa i gospodarki żywnościowej.

W październiku 2019 roku w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi odbyła się gala wręczenia nagród. Partnerami operacji były: Związek Gmin Wiejskich RP, Fundacja Wspomagania Wsi, RURBAN Wieś-Miasto-Region. Kapituła Konkursu przyznała trzy główne nagrody oraz siedem równorzędnych wyróżnień.

W ramach operacji powstało Polskie Centrum Smart Villages, którego celem jest poszukiwanie, wspólnie z mieszkańcami inteligentnych rozwiązań wspierających wszechstronny rozwój obszarów wiejskich i promocja inicjatyw tworzących innowacyjną i zrównoważoną wieś.

Uzupelnieniem gali konkursowej „Moja SMART Wieś” były międzynarodowe warsztaty nt. smart villages zorganizowane przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział Warszawa. Warsztaty pozwoliły na osadzenie wyników konkursu w kontekście podobnych inicjatyw w innych krajach europejskich. Celem warsztatów było uświadomienie europejskim partnerom istnienia inicjatyw smart village w Polsce oraz opracowanie wskazówek na rzecz wpisania smart village w przyszłym planie strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej.

MOJA SMART WIEŚ

Operacja zrealizowana przez
Partnera KSOW:

**Instytut Rozwoju Wsi
i Rolnictwa Polskiej Akademii
Nauk (IRWiR PAN)**

Więcej informacji
o nagrodzonych i wyróżnionych
projektach na stronie:

<http://smart.irwirpan.waw.pl/>

▶ WYJAZD STUDYJNY
UKIERUNKOWANY NA
WSPIERANIE ROZWOJU
GOSPODARCZEGO WSI
I UPOWSZECHNIENIE
WIEDZY W ZAKRESIE
OPTIMALIZACJI
WYKORZYSTANIA
ZASOBÓW
ŚRODOWISKA
NATURALNEGO

- ▶ Operacja zrealizowana przez
Partnera KSOW:
**Partnerstwo dla Rozwoju
Obszarów Wiejskich
Ekonomika-Nauka-Tradycja
„PROWENT” Lokalna Grupa
Działania**

Celem operacji było włączenie mieszkańców Podkarpacia do planowania i wdrażania lokalnych inicjatyw aktywizujących i promujących rozwój przedsiębiorczości opartej na lokalnych zasobach.

Operacja została zrealizowana w formie wyjazdu studyjnego. Grupą docelową operacji byli animatorzy życia społecznego, liderzy lokalni, organizacje pozarządowe działające na rzecz rozwoju obszarów wiejskich i aktywizacji, gospodarstwa agroturystyczne, przedstawiciele obiektów turystyki wiejskiej oraz lokalne grupy działania.

Podczas wizyty zostały zaprezentowane obiekty turystyczne znajdujące się na trasie „Małopolska miodowa kraina”, „Małopolska wieś pachnąca ziołami”: Villa Akiko (właściciel: Akiko Miwa pochodząca z Japonii), Willa Jasna w Czorsztynie (Zagroda Edukacyjna, usługi agroturystyczne, małe przetwórstwo ziół), „Sądecki Bartnik” (Stróże) – certyfikowana Karczma regionalna, Zagroda Edukacyjna.

Główne tematy wykładów i warsztatów w trakcie wyjazdu studyjnego dotyczyły rozwoju lokalnego z uwzględnieniem potencjału ekonomicznego, społecznego i środowiskowego obszaru na przykładzie „Małopolskiej wsi pachnącej ziołami” oraz „Małopolskiej miodowej krainy”, sprzedaży bezpośredniej produktów pochodzenia roślinnego, roślin leczniczych, tzn. ich rozpoznawania, uprawy, pozyskiwania oraz przetwarzania (warsztaty: rozpoznawanie i zastosowanie ziół w ziołolecznictwie i gospodarstwie domowym), małego przetwórstwa lokalnego jako szansy na tworzenie nowych miejsc pracy, opartych o lokalne zasoby regionu na przykładzie Gospodarstwa Pasiecznego „Sądecki Bartnik”, produktu turystycznego opartego na lokalnych zasobach naturalnych jako narzędzia rozwoju przedsiębiorczości oraz promocji obszarów wiejskich.

Efektami przeprowadzonej operacji jest wprowadzenie produktów przygotowywanych na bazie lokalnych zasobów naturalnych z ekologicznych składników i ziół, do gospodarstw agroturystycznych z terenu LGD PROWENT; zmotywowanie do działania na rzecz obszarów wiejskich osób, które do tej pory nie wykazywały takiej aktywności; poszerzenie oferty wypoczynkowej na obszarze LGD oraz znaczne zwiększenie szans na powstawanie nowych miejsc pracy. Dodatkowo wyjazd studyjny przyczynił się do budowania silniejszego sektora organizacji pozarządowych, lokalnych liderów, przedsiębiorców, wzmocnił ich kompetencje i potencjał, pozwalając na realizację nowych inicjatyw skierowanych na aktywizację, wsparcie rozwoju lokalnych społeczności na obszarach wiejskich.

Operacja miała na celu zwiększenie świadomości mieszkańców Beskidów na temat wpływu społeczeństwa na bioróżnorodność oraz ochronę różnorodności biologicznej poprzez utrzymanie wysokiej populacji owadów błonkoskrzydłych, jakimi są pszczoły miodne.

W ramach operacji, we wrześniu 2019 roku, zorganizowano konferencję pszczelarską dla pszczelarzy z różnych rejonów Beskidów.

Podczas konferencji zaprezentowano wykłady o następującej tematyce: formy sprzedaży bezpośredniej w gospodarce pasiecznej, innowacyjne metody zwalczania chorób i pasożytów pszczoły miodnej, upowszechnienie wiedzy w zakresie optymalizacji hodowli pszczoły miodnej – dobór matek w rejonu górskie oraz wzbogacenie asortymentu miodów – Miody Tradycyjne Ziemi Żywieckiej.

Dzięki konferencji wzrosła świadomość roli owadów błonkoskrzydłych (pszczoły, mrówki, osy) w życiu i zdrowiu człowieka, w utrzymaniu równowagi w całym ekosystemie otaczającej nas przyrody. Uczestnicy konferencji dowiedzieli się również, jakie korzyści płyną z hodowli pszczół. Wiedza ta zostanie wykorzystana w pracy codziennej pszczelarzy, co przełoży się na zwiększenie liczebności i zdrowotności rodzin pszczelich w regionie. Nie pozostanie to bez znaczenia dla ochrony środowiska i bioróżnorodności. Z kolei pozyskana na konferencji wiedza z zakresu nowych kanałów sprzedaży i poszerzenie asortymentu produktów pszczelich wpłynie na rozwój obszarów wiejskich.

Wiedza w tym zakresie zdobyta przez młode pokolenie pszczelarzy zwiększy zainteresowanie prowadzeniem i rozwojem pasiek, co w efekcie przełoży się na rozwój przedsiębiorczości (sprzedaż bezpośrednią), a zwiększenie liczby zapylaczy w środowisku wpłynie na zrównoważony rozwój ekosystemu. Pozyskana wiedza przyczyni się do świadomego i odpowiedzialnego dążenia do rozwoju obszarów wiejskich w oparciu o równowagę biologiczną ekosystemów.

Wartością dodaną organizowanej konferencji jest integracja pszczelarzy z różnych rejonów Beskidów. Organizacja konferencji posłużyła również jako przykład i zachęciła innych do podejmowania własnych inicjatyw na rzecz rozwoju pszczelarstwa i środowiska naturalnego. Część uczestników konferencji zadeklarowało chęć współpracy przy kolejnych inicjatywach.

OCHRONA ZASOBÓW NATURALNYCH ORAZ ODBUDOWA EKOSYSTEMU

Operacja zrealizowana
przez Partnera KSOW:
**Stowarzyszenie Pszczelarzy
„Beskidzkie Trutnie”**

▶ ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII OZE SZANSĄ NA POPRAWĘ JAKOŚCI POWIETRZA

- ▶ Operacja zrealizowana przez Partnera KSOW:
Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, Oddział w Poznaniu

Operacja miała na celu zwiększenie wiedzy mieszkańców obszarów wiejskich w zakresie możliwości poprawy jakości powietrza, wykorzystania technologii OZE oraz ich zastosowania w przedsiębiorczości i przedsięwzięciach komunalnych.

Operacja kierowana była do przedstawicieli Lokalnych Grup Działania z terenu Wielkopolski, przedstawicieli wielkopolskich jednostek doradztwa rolniczego, wielkopolskich samorządów, nauczycieli i uczniów szkół rolniczych i leśnych oraz przedsiębiorców.

Przedsięwzięcie, polegające na szkoleniach, wyjeździe studyjnym i konkursie, realizowane było we współpracy ze Stowarzyszeniem Edukacji Rolniczej i Leśnej EUROPEA Polska oraz Lubelskim Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego w Końskowoli i miało charakter wieloaspektowy.

Podczas szkoleń omawiano tematykę budownictwa energooszczędnego, czyli wykorzystania Odnawialnych Źródeł Energii (OZE) w celu optymalizacji kosztów zużycia energii. Zaprezentowano działania i programy wspierające ochronę powietrza realizowane w Wielkopolsce oraz wskazano zalety wykorzystania instalacji fotowoltaicznych montowanych na dachach budynków. Organizatorzy zadbali również o to, aby szkolenia miały walor praktyczny. Uczestnicy zostali przeszkoleni w zakresie obsługi pirometru, przyrządu służącego do bezdotykowego pomiaru temperatury. Każdy z uczestników szkolenia otrzymał takie urządzenie. Pirometr może być wykorzystywany w pracy doradców, ponieważ ułatwia szybkie podjęcie decyzji o konieczności przystąpienia do prac termomodernizacyjnych budynków, jak również sprawdzenie wykonanej termoizolacji po zakończeniu realizacji inwestycji.

Kontynuacją i uzupełnieniem przeprowadzonych szkoleń był wyjazd studyjny do województwa lubelskiego. Lubelszczyzna jest jednym z krajowych liderów w walce ze złą jakością powietrza oraz regionem efektywnie wykorzystującym środki unijne na poprawę jej jakości. Uczestnicy wyjazdu odwiedzili m.in. biogazownię rolniczą w Zaścianku oraz innowacyjną biogazownię wieżową przystosowaną do utylizacji produktów żywnościowych w Piaskach/Siedliszki.

W ramach projektu zorganizowany został również konkurs wiedzy o Odnawialnych Źródłach Energii „OZE dla czystego powietrza”, skierowany do uczniów szkół rolniczych i leśnych z terenu województwa wielkopolskiego. Wydano też publikację „Poradnik OZE”, przeznaczoną dla rolników w Wielkopolsce.

Celem głównym operacji było podniesienie świadomości i kształtowanie właściwych postaw rolników zmierzających do redukcji emisji zanieczyszczeń pochodzenia rolniczego, poprzez propagowanie zasad zrównoważonego rolnictwa. Redukcja amoniaku jest działaniem dobrowolnym, jednak niezwykle potrzebnym z punktu widzenia poprawy jakości środowiska wodnego i powietrza oraz dla realizacji krajowych zobowiązań wynikających z tzw. dyrektywy NEC, konkluzji BAT i polityki ekologicznej Polski.

Projekt adresowany był do doradców rolnych, rolników oraz służb zaangażowanych w ochronę środowiska i dotyczył zagadnienia praktycznego ograniczania emisji amoniaku z produkcji zwierzęcej i roślinnej.

Operacja miała formę seminarium, którego uzupełnieniem były dwie publikacje – dostępne na www.fdpa.org.pl – monografia pt. „Wdrażanie Dyrektywy NEC oraz konkluzji BAT w zakresie redukcji emisji amoniaku z rolnictwa” oraz broszura o tym samym tytule. Obie skierowane są do ośrodków doradztwa rolniczego i rolników z całej Polski.

W ramach seminarium wystąpili przedstawiciele Ministra Ochrony Środowiska oraz Rolnictwa i Rozwoju Wsi, jak i Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, Instytutu Zootechniki w Balicach, Instytutu Technologiczno-Przyrodniczego w Falentach, Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa PIB w Puławach. Wskazali oni m.in. na powiązanie pomiędzy wytycznymi uchwalonych konwencji ONZ z prawodawstwem UE, na zanieczyszczenia powietrza (choćby bezwodników kwasowych, odpowiedzialnych za powstawanie kwaśnych deszczy, pyłów, LZO czy amoniaku), które przenoszą się na znaczne odległości od miejsc, w których powstają oraz na dobór zalecanych metod dobrowolnej redukcji emisji, którym przyświecają łatwość realizacji oraz brak dodatkowych kosztów.

Znaczenie ochrony zasobów (wody, gleb i powietrza) jest kluczowe, zarówno w dotychczasowej, jak i przyszłej polityce UE wobec rolnictwa. Stwierdzono, że zachodzące w glebie procesy nityfikacji oraz amonifikacji mogą narażać rolników na straty plonotwórczego azotu. Wskazano także na biofiltry i płuczki do oczyszczania powietrza wentylowanego z pomieszczeń inwentarskich oraz na jedną z najtańszych i skutecznych metod w stosunku do mocznika, którą okazuje się być jego wymieszanie z glebą.

Długofalowo projekt ma wpłynąć na poprawę stanu środowiska naturalnego: jakości powietrza oraz zasobów glebowych i wodnych w Polsce, ograniczenie zanieczyszczenia amoniakiem i innymi szkodliwymi substancjami pochodzącymi z rolnictwa.

WDRAŻANIE DYREKTYWY NEC ORAZ KONKLUZJI BAT W ZAKRESIE REDUKCJI EMISJI AMONIAKU Z ROLNICTWA

Operacja zrealizowana przez
Partnera KSOW:
**Fundacja na rzecz Rozwoju
Polskiego Rolnictwa (FDPA)**

Więcej informacji o operacji na
stronie internetowej:
<https://tinyurl.com/amoniak>

Wdrażanie dyrektywy NEC oraz konkluzji BAT w zakresie redukcji emisji amoniaku z rolnictwa

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich - Europejskie Inicjatywy w obszarze wiejskim
 Instytucja Zróżnicowana Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 - Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi
 Oprogramowanie współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu 3 (Pomoc Technicznej)
 „Aktywna Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
 Poddziałalność operacyjna ze środków Fundacji na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa

▶ WIZYTA STUDYJNA
DO KRAJU UE
NT. PODNIESIENIA
KONKURENCYJNOŚCI
GOSPODARSTW
AGROTURYSTYCZNYCH
I OFERTY TURYSTYKI
WIEJSKIEJ

▶ Operacja zrealizowana przez:
**Województwo Kujawsko-
-Pomorskie**

Celem operacji było zapoznanie właścicieli gospodarstw agroturystycznych oraz przedstawicieli organizacji i instytucji wspierających rozwój turystyki na obszarach wiejskich Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dobrymi praktykami w dziedzinie agroturystyki i lokalnego przetwórstwa, zidentyfikowanymi w Czechach.

W ramach wzbogacania międzynarodowych doświadczeń zorganizowano wyjazd studyjny do Regionu Hana w Czechach, w dolinie rzek Morawy i Hany. Największe miasto regionu to Ołomuniec, w którym promuje się wyroby i produkty regionalne związane z nazwą Hana. Program wizyty obejmował zapoznanie uczestników m.in. z procesem budowania strategii rozwoju tras rowerowych i współpracy nadgranicznej oraz wykorzystania walorów wsi morawskiej w rozwoju turystyki aktywnej. Spotkano się z przedstawicielami Stowarzyszenia Ruchu Turystycznego Moraw Środkowych, którego działania skupiają się na promocji Marki Regionu Hana. Zapoznano się z formami działalności gospodarczej na morawskiej wsi. Zorganizowano spotkania z:

- ▶ firmą Snail Farma, prowadzącą przetwórstwo mięsa ślimaków, które producent w pierwszym etapie rozwoju firmy hodował we własnym gospodarstwie, a obecnie skupuje je od lokalnych dostawców;
- ▶ Piekarnią Mezice, w której od 50 lat rodzina wypieka tradycyjne pieczywo i ciasta hanackie;
- ▶ Farmą Mleczną Novy Dvur, 160-hektarowym gospodarstwem, specjalizującym się w pozyskiwaniu mleka krowiego, koziego i owczego, a także prowadzącym ciekawe programy edukacyjne dla dzieci pt. „Droga Mleczna – od cieląt do jogurtu”;
- ▶ Farmą Lawendową, wytwarzającą uprawy z biocertyfikatem, zajmującą się przetwórstwem oraz prowadzącą kawiarnię i mały sklep z produktami lokalnymi. Właściciel odzyskał upaństwowione gospodarstwo rodzinne i zajął się uprawą lawendy, którą konfekcjonuje, przetwarza i sprzedaje w postaci herbat, likierów, składników do deserów. Organizuje na farmie imprezy okolicznościowe oraz lawendowy festiwal, który gromadzi kilka tysięcy widzów;
- ▶ mieszkankami miejscowości Lostice, która słynie z produkcji najbardziej rozpoznawalnego w Europie czeskiego Sera Ołomunieckiego. Mieszkanke tej małej miejscowości rozwinęły manufakturę „Tvaruzkova Cukrarna”, która wytwarza wytrawne wypieki z dodatkiem tego sera;
- ▶ Złotą Farmą Stetovice Vrbatky, dużym gospodarstwem produkcyjnym i agroturystycznym, w którym znajdują się konie, stawy rybne, krowy rasy czeskiej Cestr, a także przetwórnia mleka na sery, twarogi i jogurty. Prowadzą również własny sklep i kawiarnię w gospodarstwie;
- ▶ Kozią Farmą Nikada, rodzinnym gospodarstwem we wsi Koválovce koło Tištiny, w którym uprawia się 20 hektarów w rolnictwie ekologicznym. Od 2011 roku właścicielka prowadzi hodowlę kóz białych i krótkowłosych, z której całe mleko jest przetwarzane bezpośrednio na farmie na sery kozie, twaróg i jogurt, a produkty sprzedawane są do lokalnych sklepików.

Uczestnicy wizyty zapoznali się z praktyką budowania strategii rozwoju turystycznego, modelem promocji marek regionalnych oraz praktyką rozwijania i reklamowania własnych wyrobów przez lokalnych producentów, co może przynieść inspirację we własnej działalności, przełożyć się na działania lokalnych organizacji wspierających rozwój turystyki na wsi czy zintensyfikować działania marketingowe regionalnych organizacji.

Celem operacji była poprawa poziomu rozwoju gospodarczego gminy i zaktywizowanie osób bezrobotnych poprzez promowanie zawodu florysty.

W projekcie wzięli udział mieszkańcy obszarów wiejskich, w różnym wieku i z różnym wykształceniem. Wśród osób dorosłych były to osoby pozostające bez pracy, zarejestrowane jako osoby bezrobotne lub będące często w tzw. „ukrytym bezrobociu”, o dużym niewykorzystanym potencjale, posiadające różne umiejętności, poszukujące nowych możliwości rozwoju zawodowego.

Operacja miała na celu ograniczenie problemu, jakim jest niski poziom rozwoju gospodarczego w powiecie piotrkowskim. Są to obszary rolnicze, gdzie dominującym źródłem dochodu dla mieszkańców jest prowadzenie gospodarstw rolnych. Utrzymuje się tu brak różnicowania w zakresie działalności nierolniczej, brak przekonania, zwłaszcza młodych ludzi, o możliwości rozwoju zawodowego w kierunku innym niż rolnictwo. Operacja zrealizowana została w formie dwudniowych warsztatów.

W pierwszym dniu warsztatów, w godzinach przedpołudniowych udział wzięły dwie grupy młodzieży gimnazjalnej, łącznie 40 osób. Po południu udział wzięła grupa 20 osób dorosłych. Pierwszego dnia warsztaty przebiegały pod hasłem „wykonanie ikebany”. Każda grupa miała swojego opiekuna – florystę. Prace poprzedzone były krótkimi wykładami i pokazem slajdów o podstawach i zasadach prac florystycznych. Po części teoretycznej, rozpoczęły się zajęcia praktyczne pod czujnym okiem pań florystek. Uczestnicy, zarówno młodzież, jak i dorośli, byli bardzo zaangażowani i niesłychanie kreatywni. Pomysły przenieśli na swoje małe „dzieła”. W drugim dniu warsztatów motywem przewodnim był „bukiet”. Po wykonaniu prac zaprezentowany został krótki wykład na temat podstaw z zakresu przedsiębiorczości i założenia własnej działalności. Na koniec jury w składzie zaproszonych gości, pań florystek oraz wykładowców florystyki, wybrało najładniejsze prace. Wybór był bardzo trudny. Oceniono pomysł, wykonanie zgodne z zasadami florystycznymi, dobór materiałów roślinnych, kolory i estetykę. Trzy najpiękniejsze prace zostały nagrodzone książkami o tematyce florystycznej.

Uczestnicy określili warsztaty jako barwne, kreatywne i mobilizujące. W trakcie prac zaczęto głośno myśleć o uprawie takich roślin z możliwością sprzedaży i potraktowania ich jako dodatkowe źródło dochodu. To duża wartość dodana projektu, wskazanie kolejnej ścieżki wiodącej do rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. Operacja doskonale wpisała się w zapotrzebowanie lokalnej społeczności, jej cel został osiągnięty, a efekty pojawią się wkrótce.

FLORYSTYKA – SZANSA NA ROZWÓJ I PRACĘ

Operacja zrealizowana przez
Partnera KSOW:
Powiat Piotrkowski

▶ KREATYWNA WIEŚ

- ▶ Operacja zrealizowana przez
Partnera KSOW:
Gmina Ochotnica Dolna

Celem operacji była poprawa współpracy pomiędzy rolnikami a podmiotami działającymi na obszarach wiejskich.

Operację zrealizowano w formie wyjazdu studyjnego i spotkania podsumowującego.

Uczestnikami byli mieszkańcy gminy Ochotnica Dolna, podmioty z sektora społecznego, gospodarczego i publicznego realizujące inicjatywy na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, m.in. Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Małopolskiej Izby Rolniczej, Małopolskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego, Inspekcji Weterynaryjnej i Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Nowym Targu.

Wymiana wiedzy pomiędzy podmiotami uczestniczącymi w rozwoju obszarów wiejskich i współpraca między rolnikami nie jest niczym nowym i wydawać by się mogło, że powinna zachodzić zupełnie naturalnie. Niestety, w praktyce, realizacja tych interakcji nie zawsze przebiega tak, jak powinna. Chcąc burzyć stereotypy i wychodzić naprzeciw oczekiwaniom lokalnej społeczności, partner KSOW zorganizował wyjazd studyjny do południowo-wschodniej Polski w poszukiwaniu dobrych praktyk w zakresie wymiany wiedzy pomiędzy wspomnianymi podmiotami, a także seminarium podsumowujące.

Działania podjęte w ramach projektu miały być odpowiedzią na problem szeroko występujący na obszarze Podhala, a w szczególności w gminie Ochotnica Dolna, jakim jest niewystarczający poziom współpracy i wykorzystania potencjału obszaru. Problem ten dotyczył rolników, przedsiębiorców i instytucji. Podhale i gmina Ochotnica Dolna są obszarami o wysokim potencjale w zakresie ekomuzeów, marki lokalnej, produktów lokalnych (ich przetwórstwa i sprzedaży), agroturystyki i turystyki wiejskiej. Wciąż jednak brakowało systemu lub narzędzi, które pozwoliłyby na efektywne wykorzystanie lokalnych zasobów sprzyjających rozwojowi przedsiębiorczości oraz turystyki na terenach wiejskich.

Uczestnicy wyjazdu mieli możliwość wymiany wiedzy pomiędzy doświadczonymi producentami rolnymi z podkarpackiej wsi. Przekonali się, że nie tylko warto produkować wspólnie z sąsiadami, ale również wspólnie wyprodukowane dobra skutecznie sprzedać. W tej materii pomoc fachowców, znawców rynku okazała się bardzo cenna oraz rozmowy z doświadczonymi producentami i handlowcami.

Realizacja operacji ma sprzyjać wzrostowi zainteresowania rolników i mieszkańców wsi nowymi formami aktywności na polu działalności rolniczej i w zakresie rozwoju obszarów wiejskich. Dzięki seminarium podsumowującemu uczestnicy wyjazdu studyjnego i mieszkańcy wsi zapoznali się z regulacjami prawnymi, a rolnicy zyskali odwagę do podejmowania wspólnych działań. Celem seminarium było rozpowszechnianie rezultatów działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich.

Uczestnicy mieli okazję przekonać się, że wspólne działanie, zrzeszenie w jednej organizacji, wzmocni ich pozycję na rynku i pozwoli rozwijać produkcję we właściwym kierunku.

Celem operacji była wymiana doświadczeń w zakresie alternatywnych źródeł dochodu na wsi oraz poznanie funkcjonujących już rozwiązań w tym zakresie.

We wrześniu 2019 roku zorganizowano wyjazd studyjny do Niemiec i Luksemburga w ramach operacji pn. „Innowacyjne, alternatywne źródła dochodu dla małych i średnich gospodarstw rolnych w Małopolsce”.

W wyjeździe wzięli udział rolnicy, przedstawiciele partnera KSOW i partnerów dodatkowych, organizacji pozarządowych, przedstawiciele jednostek naukowych, samorządu terytorialnego, przedstawiciele małych przedsiębiorców branży rolniczej oraz jeden z członków związku zawodowego rolników.

Pierwszym przystankiem na trasie był Erfurt. Pierwsze spotkanie zostało zorganizowane w gospodarstwie „Vorwerk Podemus”, specjalizującym się w rolnictwie ekologicznym, którego właściciele docierają ze swoimi produktami bezpośrednio do odbiorców, stosując w szerokim zakresie marketing bezpośredni. Główny kierunek produkcji to bydło mleczne oraz tuczniki. Gospodarstwo posiada małą mleczarnię, a ich produkty powstają na bazie dawnych receptur. Właścicielem jest młody rolnik, który ma zaskakujące podejście do wielu spraw np. uważa, że maszyny w gospodarstwie powinny być wykorzystywane po technologicznej śmierci. Gospodarstwo ma stałą sieć odbiorców. Właściciel prowadzi handel obwoźny, zaopatruje place i okoliczne rynki. Prowadzi również sklep.

Drugiego dnia uczestnicy odwiedzili winnicę w miejscowości Mehring/Mosel. Winnica jest w rodzinie od wielu pokoleń, plantacje są tradycyjne, ale winiarze próbują je unowocześnić. Obniżają koszty produkcji poprzez mechanizację upraw i zbiorów, tam, gdzie to jest możliwe. Poszerzają rzędy dla maszyn, konieczne opryski coraz częściej wykonują z samolotów, prowadzą komasacje działek oraz korzystają z firm specjalistycznych przy butelkowaniu. Po zwiedzeniu plantacji oraz piwnicy i długiej rozmowie grupa wyruszyła w drogę do miasteczka Saarburg w kraju związkowym Rheinland-Pfalz (Nadrenia Palatynat).

W stolicy Księstwa Luksemburga grupa odwiedziła kilka ciekawych miejsc, w tym duży plac targowy, gdzie mieszkańcy zaopatrują się w świeże produkty bezpośrednio od rolników.

W Hofgut Serrig odbyło się kolejne spotkanie z rolnikami. Gospodarstwo ma bardzo szeroki zakres produkcji, a cechą szczególną jest to, że jest to gospodarstwo państwowe i pełni funkcję zakładu pracy chronionej dla osób niepełnosprawnych (głównie intelektualnie). Zielony warsztat, rękodzieło, szkoła życia, warsztaty terapii zajęciowej to tylko niektóre z metod leczniczych, rehabilitacyjnych i adaptacyjnych realizowanych w tym gospodarstwie.

Gospodarstwo w Bautzen (Budziszyn) wdraża najnowocześniejsze technologie w zakresie upraw, sprzętu i organizacji. Mimo masowej produkcji zwraca się tam uwagę na rolnictwo przyjazne środowisku. Produkuje się również maszyny do napełniania rękawów z kiszonką. Jest to gospodarstwo wielkoobszarowe, a w produkcji na skalę masową zachowuje jednak standardy wymagań ekologicznych i środowiskowych. Wiele rozwiązań można adaptować dla małych i średnich gospodarstw rolnych.

INNOWACYJNE, ALTERNATYWNE ŹRÓDŁA DOCHODU DLA MAŁYCH I ŚREDNICH GOSPODARSTW ROLNYCH W MAŁOPOLSCE

Operacja zrealizowana przez
Partnera KSOW:
**Małopolskie Stowarzyszenie
Doradztwa Rolniczego
w Krakowie**

ORGANIZACJA SPOTKAŃ DLA DORADCÓW ROLNICZYCH W INSTYTUTACH BADAWCZYCH I WZORCOWYCH GOSPODARSTWACH ROLNYCH

- Operacja zrealizowana przez: **Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**

Celem operacji była wymiana wiedzy i rozwój sieci powiązań pomiędzy środowiskiem naukowym, praktyką rolniczą i jednostkami doradztwa rolniczego.

Cykl pn. „Nauka doradztwu rolniczemu” to inicjatywa realizowana w ramach pakietu działań Ministerstwa na rzecz transferu wiedzy i innowacji. Cykl, rozpoczęty pilotażowo w ramach Planu Operacyjnego KSiW na lata 2016–2017 i kontynuowany w latach 2018–2019, objął swoim zakresem wizyty doradców we wszystkich dziesięciu instytutach badawczych, nadzorowanych przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Szkoleniowo-dyskusyjna formuła spotkań, praca w niewielkich grupach, możliwość obserwacji i wymiany wiedzy nt. praktycznego zastosowania różnych rozwiązań w obiektach demonstracyjnych – to największe atuty spotkań.

W 2019 roku, w ramach cyklu zrealizowane zostały trzy spotkania w instytutach. W ramach pierwszego spotkania doradcy rolni zaproszeni zostali do Zakładu Doświadczalnego Instytutu Zootechniki w Pawłowicach koło Leszna, w którym znajduje się nowoczesna obora dla bydła mlecznego, wyposażona w systemy i urządzenia, umożliwiające pełne zarządzanie stadem.

Podczas wizyty odbyły się wykłady z zakresu żywienia bydła mlecznego, zdrowotności zwierząt, opłacalności produkcji oraz prawidłowego sterowania rozrodem stada. Doradcy wizytowali też nowoczesną farmę bydła mlecznego w Zakładzie Rolnym Niechłód należącym do Skarbu Państwa, która utrzymuje prawie 400 krów, uzyskując średnią roczną produkcję ponad 12 tysięcy litrów mleka od krowy. Udój jest w pełni zautomatyzowany i wykonywany przez kilka robotów udojowych. Odwiedzili także gospodarstwo rolne, które posiada 32-stanowiskową karuzelę udojową, samojezdny wóz paszowy oraz automatyczne zgarniacze obornika.

W trakcie spotkania w Instytucie Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – PIB w Puławach doradcy zapoznali się z głównymi kierunkami badań, jakimi zajmuje się rolnictwo precyzyjne oraz z osiągnięciami i nowymi rozwiązaniami Instytutu w tym obszarze. Odwiedzili też gospodarstwo Osiny, które jest częścią Rolniczego Zakładu Doświadczalnego Kępa-Puławy, należącego do IUNG, gdzie mieli okazję poznać techniczne uwarunkowania rolnictwa precyzyjnego oraz park maszynowy wykorzystywany przez instytut. Kolejne dwa dni były poświęcone na praktyczne zapoznanie się z podejściem do rolnictwa precyzyjnego, stosowanym w dwóch gospodarstwach, które już od kilku lat wdrażają ten rodzaj technologii.

Podczas spotkania w Instytucie Biotechnologii Przemysłu Rolno-Spożywczego zaprezentowano szeroki zakres informacji na temat utrwalania żywności, przetwórstwa różnego rodzaju produktów roślinnych i zwierzęcych oraz fermentacji. Przeprowadzono warsztaty na liniach technologicznych w zakładzie piekarniczym „Prosto z pieca”, zaprezentowano demonstracyjne linie do przetwórstwa mięsa, mleka oraz owoców i warzyw Oddziału CDR w Radomiu. Odbyła się również wizyta studyjna w gospodarstwie sadowniczo-przetwórczym oraz w gospodarstwie przetwarzającym mięso.

Wszystkie spotkania zostały ocenione przez uczestników jako szczególnie wartościowe, z uwagi na pogłębioną możliwość wymiany wiedzy pomiędzy światem nauki, praktyki rolniczej i doradztwa. Taka forma pozwala na lepszą współpracę i działania na rzecz rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich, w szczególności w obszarze innowacyjności.

Celem konferencji i warsztatów było przeszkolenie uczestniczek i zainspirowanie do zakładania własnych działalności związanych z produkcją sera i plecionek oraz prezentacja przykładów i możliwości poprawy warunków ekonomicznych kobiet, a także integracja kobiet w środowisku wiejskim.

W ramach operacji w lipcu 2019 roku zorganizowano konferencję pn. „Zaprezentowanie alternatywnych źródeł dochodu dla kobiet z obszarów wiejskich” oraz warsztaty serowarskie i plecionkarskie.

Uczestnikami operacji było 50 kobiet w różnym wieku, zamieszkujących obszary wiejskie województwa śląskiego. Wśród nich były kobiety będące rolnikami bądź domownikami gospodarstw rolnych oraz działające w Lokalnych Grupach Działania, Kołach Gospodyń Wiejskich, Śląskiej Izbie Rolniczej, kobiety zrzeszone w stowarzyszeniach gospodarstw edukacyjnych itp., a także kobiety – doradcy rolniczy. Podczas konferencji przedstawiano możliwości alternatywnych źródeł dochodu i rozwoju swojej – nowej lub dotychczasowej działalności, zdobywania wiedzy i nowych doświadczeń, zawierania nowych kontaktów, czy rozpoczęcia współpracy i dalszych działań na terenie woj. śląskiego. Ważnym efektem operacji jest rozbudzona chęć pomocy, współpracy, rozwoju i wsparcia nowych koleżanek w ich inicjacji zawodowo – społecznej ze strony kobiet prowadzących własne wiejskie biznesy. Operacja dała kobietom narzędzie, jakim jest wiedza, której odpowiednie wykorzystanie daje możliwości i szanse na samorozwój, budowanie lokalnych relacji społecznych z innymi kobietami i grupami społecznymi. Zapobiega to wykluczeniu, daje nadzieję na stworzenie alternatywnego miejsca pracy lub rozwoju dotychczasowego oraz umożliwia wyjście z gospodarczo ekonomicznej i społecznej stagnacji. Grupa docelowa operacji pochodziła z obszarów, gdzie dostęp do usług, dóbr oraz obiektów użyteczności publicznej jest ograniczony. Zrealizowanie operacji dla tych właśnie kobiet dało okazję otwarcia się na nowe możliwości.

O niewątpliwym sukcesie operacji zdecydowała ogromna wiedza i doświadczenie zawodowe wykładowców, a także zrozumiały przekaz treści prezentacji. Zdecydowanym atutem operacji była wybrana forma warsztatowa. Dzięki niej kobiety mogły nauczyć się praktycznego wytwarzania serów oraz użytecznych przedmiotów słomianych. Forma ta sprzyjała również wymianie doświadczeń, nawiązywaniu kontaktów, zacieśnianiu się relacji pomiędzy uczestniczkami oraz miłej, przyjaznej atmosferze.

ZAPREZENTOWANIE ALTERNATYWNYCH ŹRÓDEŁ DOCHODU DLA KOBIET Z OBSZARÓW WIEJSKICH

Operacja zrealizowana przez
Partnera KSOW:
**Śląski Ośrodek Doradztwa
Rolniczego w Częstochowie**

Więcej informacji na stronie
internetowej:
[https://tinyurl.com/
alternatywnezrodla](https://tinyurl.com/alternatywnezrodla)

▶ (KO)OPERATYWNOŚĆ NA WSI

- ▶ Operacja zrealizowana przez partnera KSOW:

**Turkowska Unia Rozwoju
T.U.R.**

- ▶ Filmy dostępne na stronie:
[http://www.lgd-tur.org.pl/
aktualnosci/pasja-zycia/](http://www.lgd-tur.org.pl/aktualnosci/pasja-zycia/)

Celem przedsięwzięcia pod nazwą „(KO)operatywność na wsi” było wsparcie rozwoju obszarów wiejskich i promowanie partnerskiego podejścia do przedsiębiorczości.

Projekt adresowany był do szerokiego grona odbiorców: osób zarówno młodych, jak i seniorów, mieszkańców obszarów wiejskich, którzy dzięki uczestnictwu w operacji nabyli nowe umiejętności oraz poznali prawne aspekty zakładania i rozwoju własnego przedsiębiorstwa. Uczestnicy projektu zapoznali się z dobrymi praktykami stosowanymi w przetwórstwie rolnym. Na uwagę zasługuje wykorzystanie wielu form realizacji operacji: szkolenia, warsztatów, seminarium, wyjazdu studyjnego, stoiska wystawienniczego, konkursu oraz filmu.

Organizatorzy przygotowali wyjazdowe warsztaty dla 15 osób w gospodarstwie agroturystycznym Lawendowe Pole w Nowym Kawkowie koło Olsztyna. Ich tematem było przetwórstwo produktów rolnych z wizją i wyobraźnią. W ramach projektu „(KO)operatywność na wsi”, do Gminnego Ośrodka Kultury „Wozownia” w Kolnicy (gmina Brudzew) zaproszone zostały właścicielki pracowni „Rupieciarnia”, które poprowadziły seminarium pt. „Cuda wiązki – pasja sposobem na życie” poświęcone rękodziełu powstającemu przy wykorzystaniu technik scrapbookingu i decoupage’u.

Mieszkańcy powiatu tureckiego mieli również okazję uczestniczyć w wyjeździe studyjnym do pierwszego w Polsce inkubatora kuchennego w Zakrzowie w województwie małopolskim. Inkubator, dzięki swojemu wyposażeniu w urządzenia gastronomiczne pozwala lokalnej społeczności przetwarzać własne produkty, spełniając przy tym wszystkie wymogi sanitarne. W ramach wizyty zaprezentowano działalność Spółdzielni Socjalnej „Smaki Gościńca”, która na co dzień korzysta z infrastruktury inkubatora. Uczestnicy projektu wzięli również udział w popularnej poznańskiej imprezie wystawienniczej pn. „Jarmark Dobrego Smaku”. Swoje produkty zaprezentowało siedmioro wystawców: rolników, wytwórców, rękodzielników i przedsiębiorców.

Zorganizowany został również konkurs dla mieszkańców obszaru, na którym funkcjonuje LGD T.U.R. Celem konkursu był wybór najciekawszej „Pasji życia” opisanej przez uczestnika, będącej obecnie lub mogącej być w przyszłości źródłem dochodów. Konkurs przeprowadzono w dwóch kategoriach: rękodzieło oraz przetwórstwo produktów rolnych. Nagrodą dla laureatów pierwszych miejsc w obu kategoriach była realizacja profesjonalnego filmu promującego opisaną wcześniej pasję.

Celem operacji była promocja rozwoju obszarów wiejskich terenów objętych zasięgiem działania LGD „Płaskowyż Dobrej Ziemi”. Z uwagi na formę realizacji operacji – ogólnodostępny w internecie film – skierowana jest ona do ogółu społeczeństwa.

Na obszarze działania LGD realizowane są innowacyjne, specyficzne dla tego terenu projekty. To, w jaki sposób zmienia się dzięki nim obszar jest zauważalne, jednak tylko przez mieszkańców. Udałe przedsięwzięcia, zmieniające wizerunek wsi, wpływające na aktywizację lokalnej społeczności, inspirujące do dalszych projektów są najlepszym przykładem dla innych, dowodzą, że warto podjąć ryzyko i osiągnąć sukces. LGD brakowało wspólnych, spójnych działań, dzięki którym zaprezentowałyby szeroki zakres wdrażanej LSR, skuteczność beneficjentów obszaru i zmianę obszaru w ostatnich latach.

Zaprezentowanych zostało 20 projektów zrealizowanych w ramach PROW 2014–2020, m.in.:

- ▶ wiejską galerię społeczną w Biedrzychowicach – swoiste muzeum wiejskie, w którym dzięki mieszkańcom miejscowości i lokalnej liderce zachowane i wyeksponowane zostały meble, naczynia, artykuły gospodarstwa domowego, stroje, obrazy, zdjęcia, fragmenty śląskiej architektury – ocalono dziedzictwo kulturowe dla kolejnych pokoleń i wzmocniona została tożsamość z miejscem zamieszkania;
- ▶ podjęcie działalności gospodarczej w zakresie kowalstwa artystycznego w Szybowicach – do tej pory LGD wsparło 20 nowych firm i 12 rozwijających się już przedsiębiorstw – w filmie zaprezentowano przykład pasji opartej o zapomniany zawód, która może stać się źródłem dochodu;
- ▶ konferencję „O kobietach, które nigdy nie mają czasu” – spotkanie liderki społecznych organizacji, inicjatorek działań kulturalnych, promoterek dziedzictwa kulturowego, wieńczące cykl warsztatów. Projekt prezentuje rolę kobiety w rozwoju życia społeczno-gospodarczego na obszarach wiejskich na przykładach osób godzących codziennie role żon, matek, pracowników i społeczników;
- ▶ budowę przystani kajakowej w Dzierżysławicach, przy rzece Osobłoga, wyposażonej w przebieralnię i grillowisko, co zaktywizowało turystycznie teren i zainicjowało rozwój gospodarczy;
- ▶ oraz inne projekty, w tym budowę placów zabaw, rewitalizację boiska sportowego, modernizację i doposażenie świetlic wiejskich.

Film wypromował projekty i ich realizatorów, zainspirował innych do działania – do LGD trafiają pytania dotyczące możliwości dofinansowania, a wysoka jakość zdjęć zwiększyła zainteresowanie obszarem LGD „Płaskowyż Dobrej Ziemi” pod kątem turystycznym.

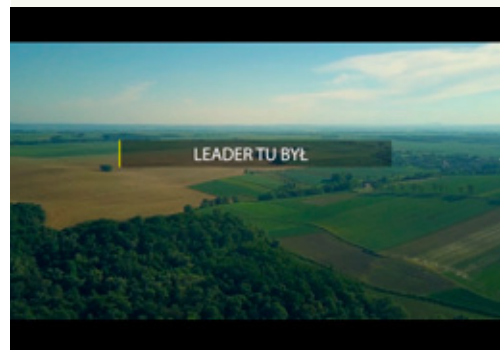
„LEADER TU BYŁ” – PRODUKCJA FILMU PREZENTUJĄCEGO OSIĄGNIĘCIA ORGANIZACJI, INSTYTUCJI I PRZEDSIĘBIORCÓW OBSZARU LGD „PŁASKOWYŻ DOBREJ ZIEMI”

Operacja zrealizowana przez
Partnera KSOW:

**Stowarzyszenie Lokalna
Grupa Działania „Płaskowyż
Dobrej Ziemi”**

Film dostępny na stronie
internetowej:

[https://tinyurl.com/
filmleader](https://tinyurl.com/filmleader)

▶ PARTNERSTWO I DIALOG W ROZWOJU WSPÓŁPRACY POMIĘDZY LOKALNYMI GRUPAMI DZIAŁANIA

- ▶ Operacja zrealizowana przez Partnera KSOW:
Lokalna Grupa Działania Nasze Bieszczady.

Celem operacji było zbudowanie platformy współpracy – partnerstwa w obszarze działań Lokalnych Grup Działania.

W ramach operacji przedstawiciele z siedmiu Lokalnych Grup Działania z Województwa Podkarpackiego tj.: partner realizujący operację – LGD Nasze Bieszczady oraz dodatkowi partnerzy: LGD „Zielone Bieszczady”, LGD Nowa Galicja, LGD „Rozwój Ziemi Lubaczowskiej”, LGD „Region Sanu i Trzebońnicy”, LGD „Siedlisko”, „Lasowiacka Grupa Działania”, uczestniczyli w wizycie studyjnej na obszarze działania LGD Zielony Pierścień oraz LGD Krainy wokół Lublina. Województwo lubelskie jest liderem branży turystycznej w Polsce – dziedzictwo przyrodnicze, kulturalne i historyczne stanowi potencjał rozwoju gospodarczego obszarów wiejskich tego obszaru.

Uczestnicy wyjazdu studyjnego odwiedzili obiekty turystyczne w Kazimierzu i Nałęczowie. Ponadto poznali produkty lokalne u miejscowych przedsiębiorców i wytwórców tradycyjnych kulinariów – kazimierskie koguty maślane, cebularze, robione już przed wojną przez kazimierskich Żydów, kulebiaki, bajgle, pierogi gotowane bądź smażone z różnymi nadzieniami, miody regionalne. Uczestniczyli również w spotkaniu z właścicielką Restauracji Stary Młyn, która uruchomiła działalność gospodarczą, dzięki pomocy uzyskanej ze środków Lokalnej Grupy Działania Kraina wokół Lublina w ramach PROW 2007–2013.

W trakcie wizyty studyjnej zostały przeprowadzone warsztaty: „Rozwój lokalny z uwzględnieniem dziedzictwa przyrodniczego, kulturowego i historycznego obszarów Partnerskich LGD” – przedstawiciele każdego LGD przedstawili potencjał ekonomiczny, społeczny i środowiskowy obszaru, z którego pochodzą oraz walory, które wymagają interwencji ze względu na zbyt słabe wykorzystanie.

Podczas warsztatów uczestnicy rozmawiali o dobrych praktykach, które znajdują się na ich obszarach, wymieniali się wiedzą i doświadczeniem związanymi z wdrażaniem LSR i zmianami w dokumentach wewnętrznych. Istotą spotkania warsztatowego było stworzenie platformy współpracy, która w przyszłości doprowadzi do realizacji projektów współpracy, wspólnych szkoleń i wizyt studyjnych. Spotkania warsztatowe posłużyły identyfikacji Partnerów, dobrych praktyk, wymianie, zdobyciu wiedzy i doświadczenia.

Celem operacji była promocja walorów i osiągnięć pomorskiego rolnictwa, lokalnych i tradycyjnych produktów żywnościowych. Pomorskie Święto Produktu Tradycyjnego jest jednym z największych wydarzeń plenerowych organizowanych cyklicznie przez Samorząd Województwa Pomorskiego.

Bezpośrednią grupą operacji byli wystawcy – producenci lokalnych wyrobów żywnościowych, w tym produktów tradycyjnych, przedstawiciele firm gastronomicznych, lokalni przedsiębiorcy związani z sektorem rolno-spożywczym, KGW. Pośrednią grupę docelową stanowili odwiedzający – mieszkańcy Trójmiasta i okolic oraz turyści.

Od 2009 roku wydarzenie współfinansowane jest ze środków KSOW jako jedno z najważniejszych wydarzeń promujących dania i wyroby regionalne województwa pomorskiego. Impreza co roku przyciąga do Gdańska tłumy wielbicieli kuchni regionalnej z całego Trójmiasta i okolic. Dla producentów żywności tradycyjnej, kół gospodyń wiejskich i gospodarstw agroturystycznych to niepowtarzalna okazja do promocji i sprzedaży własnych wyrobów. A jest czym się chwalić! Na Liście Produktów Tradycyjnych prowadzonej przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi zarejestrowano już 178 potraw i produktów pochodzących z województwa pomorskiego.

Święto Produktu Tradycyjnego to dla mieszkańców Gdańska oraz odwiedzających Trójmiasto turystów niepowtarzalna okazja do spróbowania i nabycia specjalistów wielowiekowej kuchni Pomorza, potraw i produktów tradycyjnych pochodzących z Kaszub, Kociewia, Żuław i Powiśla. Pomorscy rolnicy i producenci żywności tradycyjnej zdradzali tajemnice wyśmienitego smaku swoich produktów. Panie z kół gospodyń wiejskich z całego Pomorza przygotowywały regionalne potrawy – plince kaszubskie, szandar kociewski, smalec ze skwarkami podany na domowym chlebie żytnim oraz słynne w regionie ruchanki, czyli placuszki z ciasta chlebowego lub drożdżowego. A do tego najróżniejsze przetwory w stoikach: konfitury, dżemy, syropy, soki pochodzące z ich gospodarstw.

Na stoiskach można było znaleźć również bardzo popularne w regionie ryby, zarówno słodkowodne m.in. sielawę, nazywaną przez Kaszubów morynką, moręnką, a także morskie – dorsz oraz popularny śledź, który dominuje w kuchni pomorskiej od setek lat. Święto Produktu Tradycyjnego to także okazja do poznania leczniczych właściwości produktów wytworzonych na bazie ziół, owoców i warzyw. Odwiedzający kiermasz mogli zaopatrzyć się w syrop z mniszka lekarskiego, syrop z pędów sosny, żurawinę ucieraną na surowo czy sok z kwiatu czarnego bzu. Do wyboru było też wiele rodzajów miodu prosto z pomorskich barci, również te tradycyjne: miód Pszczółkowski oraz miód leśny z Biernatki.

Podczas Święta Produktu Tradycyjnego organizowany jest konkurs, którego celem jest kultywowanie tradycji kulinarnych województwa pomorskiego, promowanie potraw charakterystycznych dla Pomorza oraz zachowanie niepowtarzalnych smaków produktów żywnościowych. W konkursie o Bursztynowy Laur Marszałka startowało 29 kucharzy, restauratorów i producentów produktów regionalnych.

POMORSKIE ŚWIĘTO PRODUKTU TRADYCYJNEGO

Operacja zrealizowana przez:
**Urząd Marszałkowski
Województwa Pomorskiego**

▶ ORGANIZACJA MIĘDZYNARODOWEJ KONFERENCJI NA TEMAT DORADZTWA ROLNICZEGO PT. „WYZWANIA DLA DORADZTWA ROLNICZEGO PO 2020”

▶ Operacja zrealizowana przez: **Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi**

Celem konferencji było omówienie i wymiana poglądów nt. nowych wyzwań stojących przed doradztwem rolniczym w ramach Wspólnej Polityki Rolnej po 2020 roku.

W konferencji wzięli udział przedstawiciele doradztwa z Polski, Estonii, Litwy, Łotwy, Mołdawii, Słowacji, Ukrainy, Węgier, przedstawiciele nauki, szkół rolniczych, rolników, przedstawiciel Komisji Europejskiej, Sejmu RP, samorządu rolniczego, związków branżowych i administracji.

W trakcie konferencji przedstawiono szereg informacji, propozycji i przykładów dobrych rozwiązań w doradztwie i jego roli w Systemie Wiedzy i Innowacji w Rolnictwie AKIS w różnych krajach Europy. Udział przedstawiciela Komisji Europejskiej oraz przewodniczącej grupy roboczej ds. AKIS przy Komitecie SCAR (Stały Komitet ds. Badań w Rolnictwie), wiceminister rolnictwa Węgier, zapewnił przekazanie najbardziej aktualnych informacji nt. pożądanego kierunku rozwoju z punktu widzenia KE. Zgodnie z podaną definicją „AKIS to organizacja i interakcja ludzi, organizacji i instytucji, które wykorzystują, generują wiedzę i innowacje dla rolnictwa i powiązanych dziedzin”. Dyskusja podczas konferencji jasno wykazała, że w centrum każdego systemu AKIS powinien być rolnik i jego potrzeby, a współdziałanie rolników w tworzeniu i wdrażaniu nowych rozwiązań ma podstawowe znaczenie dla dostosowania tych rozwiązań do faktycznych potrzeb rolników.

Konferencja była też okazją do dokonania oceny i podsumowania działań realizowanych w ostatnich latach w Polsce w obszarze doradztwa rolniczego. Za bardzo dobry krok w kierunku rozwoju Systemu Wiedzy i Innowacji w Rolnictwie uznane zostało – przyjęte w Polsce kilka lat temu – rozwiązanie, dotyczące utworzenia Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich (SIR). Docenione zostały też liczne, podejmowane w ostatnim czasie inicjatywy resortu rolnictwa (m.in. operacje KSOW), które przyczyniły się do zacieśnienia współpracy pomiędzy nauką a doradztwem rolniczym. Konferencja objęła też udział uczestników w wizytach w gospodarstwach, z którymi współpracuje Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego. Wizyty odbyły się w czterech grupach tematycznych: rolnictwo precyzyjne, biogazownie rolnicze, produkcja i konfekcjonowanie warzyw oraz przedsiębiorczość na wsi.

Konferencja pozwoliła na zaprezentowanie przyszłych oczekiwań wobec systemu doradztwa rolniczego, umożliwiła wymianę doświadczeń z przedstawicielami innych krajów oraz pozwoliła na ocenę naszego przygotowania do nowych wyzwań. Aby sprostać przyszłym wyzwaniom, konieczne jest w szczególności stałe doskonalenie i rozwój doradztwa rolniczego, które odgrywa w systemie AKIS rolę łącznika pomiędzy wszystkimi partnerami. Celem działań, w które zaangażowane będą nie tylko podmioty doradcze, ale również instytuty badawcze, uczelnie rolnicze, związki branżowe, szkoły oraz szereg innych podmiotów, powinno być rozwijanie współpracy i poprawa przepływu wiedzy i innowacji pomiędzy nauką a praktyką rolniczą, tak, aby wspierać rolników w podejmowanych przez nich działaniach.

- ▶ **AKIS** – (z ang. Agricultural Knowledge and Information System) System Innowacji i Wiedzy w Rolnictwie
- ▶ **ASF** – choroba, Afrykański pomór świń
- ▶ **BAT** – (z ang. Best Available Technology) standard służący określaniu wielkości emisji zanieczyszczeń dla większych zakładów przemysłowych
- ▶ **CDR** – Centrum Doradztwa Rolniczego
- ▶ **ESRDK** – Europejska Sieć Regionalnego Dziedzictwa Kulinarnego
- ▶ **ET, OPU/IVF** – techniki wspomaganego rozrodu bydła
- ▶ **IBPRS** – Instytut Biotechnologii Przemysłu Rolno-Spożywczego
- ▶ **IoT** – (z ang. Internet of Things) Internet Rzeczy – koncepcja urządzeń mogących połączyć się z internetem lub innymi urządzeniami, korzystając bezpośrednio z sieci bezprzewodowych
- ▶ **IUNG** – Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa
- ▶ **KSOW** – Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich
- ▶ **LGD** – Lokalna Grupa Działania
- ▶ **LZO** – lotne związki organiczne
- ▶ **MOL, MLO** – działalność marginalna, lokalna, ograniczona
- ▶ **MRiRW** – Minister/Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
- ▶ **NEC** – dyrektywa Parlamentu Europejskiego dot. redukcji krajowych emisji niektórych rodzajów zanieczyszczeń atmosferycznych
- ▶ **ODR** – ośrodek doradztwa rolniczego
- ▶ **OZE** – odnawialne źródła energii
- ▶ **PIB** – Państwowy Instytut Badawczy
- ▶ **PROW** – Program Rozwoju Obszarów Wiejskich
- ▶ **RHD** – rolniczy handel detaliczny
- ▶ **SCAR** – (z ang. Standing Committee on Agricultural Research) Stały Komitet ds. Badań w Rolnictwie
- ▶ **SIR** – sieć na rzecz innowacji w rolnictwie
- ▶ **UE** – Unia Europejska
- ▶ **WH** – wartość hodowlana

ZOSTAŃ AKTYWNYM PARTNEREM KSOW

SZUKASZ INSPIRACJI

ODWIEDŹ PORTAL
<http://www.ksow.pl>